Η ΕΛΛΑΣ ΕΝ ΣΙΚΑΓΩ

Φθίνοντος τοῦ Αὐγούστου π. ἔ. ἡ Κυβέρνησις ἀνέθετο εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων Ἐπιτροπήν, νὰ παρασκευάσῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν παγκόσμιον Ἔκθεσιν τοῦ Σικάγου. Ἡ κυβερνητικὴ ἐντολὴ καὶ βραδέως ἤρχετο, καί πως ἀπροσφόρως, εἰς ὥρας κρίσεως οἰκονομικῆς, δυσχεραινούσης καὶ τῶν ἰδιωτῶν τὰς συναλλαγάς, καὶ τῶν ἐκθετῶν τὰς προθέσεις, καὶ τῶν ἐκθεμάτων τὰς συλλογάς. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀλυμπίων, ἐν γνώσει τῶν καταφανῶν τούτων δυσχερειῶν, ἐπελάβετο οὐχ ἧττον ἀπτοήτως τῆς βαρείας καὶ ἐργώδους ἐντολῆς. Ἐὰν ἐπέτυχεν ἢ οὐ θὰ μαρτυρήσῃ ὁ ἐγγὺς χρόνος. Πρὸς ἐπιμέτρησιν ὅμως τοῦ ἐπαίνου, καὶ κατανόησιν τῶν ἐπιτευχθησομένων ἀποτελεσμάτων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν παρομαρτουσῶν ποικίλων δυσχερειῶν πρὸς εὐπρόσωπον, τοὐλάχιστον, παράστασιν τῆς χώρας εἰς τὴν γιγαντιαίαν ἐκείνην παρέλασιν τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν προϊόντων των, δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἡ βραχύτης τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐπερατώθη ἡ ἀνατεθεῖσα καὶ ἀποδεχθεῖσα ἐντολή, ποιά τις ῥαθυμία τῶν πλείστων κατὰ τόπους ὀργάνων τῆς ἐξευρέσεως καὶ ἐκλογῆς τῶν ἐκθεμάτων, καὶ ἡ χρηματικὴ ἀπορία, ἡ κρατοῦσα κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐκλήθη ἡ ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπὴ νὰ παρασκευάσῃ τὸ ἐθνικὸν καὶ χρησιμώτατον ἔργον της.

Ἀληθὴς ἀπώλεια χρόνου θὰ ἦτο ἡ ἀπόπειρα τῆς ἐξάρσεως τῶν παγκοσμίων ἐκθέσεων, ὡς μέσων ὑπηρετικῶν καὶ ἀποδεικτικῶν τῆς καθόλου καὶ τῆς ἐν μέρει προόδου ἑκάστης χώρας, καὶ τῆς ἐμπορικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως. Τίς ἄλλως τε ἀμφιβάλλει; Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς Ἐκθέσεως παρελαύνει ἡ ζωτικότης τοῦ ἔθνους, ἐκπροσωπουμένη διὰ τῆς ποικιλίας καὶ τῆς βασιμότητος, τῆς εὐρύτητος καὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς παραγωγῆς. Τὰ βιομηχανικῶς ἀκμαῖα Κράτη, εἶναι ἀκμαῖα καὶ πολιτικῶς. Δρῶντα δὲ ὑπὸ τοὺς ὅρους, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν διεθνῆ δύναμιν τῶν χωρῶν, εἶναι ἀκαταγώνιστα. Ὑπάρχουσι ποικίλα εἴδη ὑποτελείας, ἐξ ὧν ἡ βιομηχανικὴ ὑποτέλεια οὔτε ἡ μᾶλλον ἀδιάφορος εἶναι, οὐδ' ἡ εὐχερέστερον καταβλητέα. Ἡ δύναμις τῶν ὅπλων δύναται ν' ἀποσείσῃ τὴν δουλείαν τοῦ ἀτόμου ἢ τοῦ Ἔθνους. Οὐδεμία ὅμως δύναμις, ὅσον προφρόνως καὶ ἂν ἀναλωθῇ, δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ καταργήσῃ τὴν βιομηχανικὴν ὑποτέλειαν καὶ ἐξάρτησιν, εἰς ἣν καθηλοῦται ἡ ἄμοιρος βιομηχανίας καὶ παραγωγῆς χώρα, πρὸς ἑτέραν εὐμοιροῦσαν ἐργοστασίων, καὶ ποικίλης βιομηχανίας, προσιτῆς καὶ ἀναποδράστου διὰ τὰς χρείας τῶν δεομένων, μὴ ἐπαρκούντων ὅμως ἐκ τῶν ἰδίων εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἔξωθεν ἐρχομένων εἰς τὸν τόπον. Ὁ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τῆς τροφῆς, ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνδυθῇ, νὰ ὑποδεθῇ, νὰ καλλιεργήσῃ τὴν γῆν, νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, νὰ καλλωπισθῇ, νὰ ἐργασθῇ διαφοροτρόπως διὰ ποικίλων ἐφοδίων καὶ ἐργαλείων. Τὰ ὑφάσματα ὅμως, τὰ δέρματα, τὰ ἄροτρα, τὰς μηχανάς, τὰ πολυώνυμα μέσα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐργασίας ἔν τε τῇ ξηρᾷ καὶ τῇ θαλάσσῃ, εἰσάγει ἔξωθεν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος τόπος ἀδυνατεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ βιομηχανικῶς εἰς τὰς ἰδίας ἀνάγκας. Καὶ ἐν τούτῳ κεῖται ἡ σημασία τῆς βιομηχανικῆς δουλείας, ἣν Ἔθνος τι, δυνάμει τῆς ἐργασίας του, ἀσκεῖ ἐπὶ ἑτέρου Ἔθνους, ἥκιστα ἢ ἀτελῶς ἀναπτυχθέντος βιομηχανικῶς. Τοιαύτη ὑποτέλεια, ἀρανής, ἀψηλάφητος, μὴ ἀμέσως νοητὴ καὶ αἰσθητή, ὑπαρκτὴ ὅμως καὶ ἀδιάσειστος εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον σοβαρὰ ὅσον εἶναι καὶ ἀναπόδραστος. Τὸ ἱστίον καὶ τὰς ἀγκύρας, τὰς μηχανὰς καὶ τὰ ἐλάσματα, κομίζει ἔξωθεν ὁ ναύτης καὶ ὁ ἐφοπλιστής. Ἰδοὺ μία ὑποτέλεια. Τὰ ἐριοῦχα καὶ τὰ λευκὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα, κομίζει ἔξωθεν ὁ καταναλωτής. Ἰδοὺ ἑτέρα ὑποτέλεια. Τὰ δέρματα, τὰ σίδηρα, τὰ χρώματα, τὴν ὕαλον, τὰ εἰργασμένα ὀρυκτὰ καὶ τὰ μέταλλα, τὴν ξυλείαν, τὰ πρῶτα τῆς πρώτης ἀνάγκης εἴδη, τὰ εἴδη τῆς πολυτελείας, τὰ πρὸς τὸν βίον καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀναπόδραστα, μὴ ὑπάρχοντα ἐν τῇ χώρᾳ, κομίζει ἔξωθεν ὁ δεόμενος. Ἰδοὺ καὶ νέα ὑποτέλεια. Δύνασθε νὰ ἀποσείσητε αὐτήν, ἐπανερχόμενοι εἰς τοὺς πρωτογενεῖς χρόνους τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ λίθου καὶ τοῦ χαλκοῦ; Καὶ ἀφοῦ δὲν δύνασθε νὰ τρέφησθε μὲ βαλάνους καὶ χόρτα, ἀφοῦ ἀδυνατεῖτε νὰ ἐξέρχεσθε εἰς τὰς ὁδοὺς περιβεβλημένοι δέρματα ἀγρίων ζώων, δὲν ἔχετε δὲ τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα νὰ παρασκευάζητε ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτήδεια, ἀναγκαίως εἰσάγετε αὐτὰ ἔξωθεν, ὑποτελεῖς βιομηχανικῶς εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καταβάλλοντες τὰ ἀδρὰ λύτρα τῆς βιομηχανικῆς ταύτης ἐξαρτήσεως, ἣν οὔτε νὰ λύσητε δύνασθε, οὔτε νὰ περιφρονήσητε ἀπολύτως, ἐφ' ὅσον νηπιάζει ἡ βιομηχανία σας, καὶ ὁ τόπος δὲν ἰσχύει νὰ ἐπαρκέσῃ, διὰ τῶν ἰδίων φυσικῶν καὶ τεχνικῶν μέσων, εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συνήθους βίου πρῶτον, εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἐποχῆς εἶτα.

Κάτοπτρον βιομηχανικῆς ἰσχύος, λυδία λίθος ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς δυνάμεως εἶναι ἡ Ἔκθεσις. Ἐν αὐτῇ, ὡς εἰς βωμὸν ἀμόλυντον ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὑπὸ τῆς προόδου μόνον καὶ τῆς ἰδεώδους φιλαδέλφου ἀμφικτυωνίας τῶν λαῶν περιαυγαζόμενον, ἑκάστη χώρα εἰσφέρει τὰ πρωτόλεια τῆς ἰδίας παραγωγῆς, τὰ ἄριστα τῶν ἰδίων κόπων, τὰς κορυφὰς τῆς ἐργασίας, τοῦ πνεύματος, τῆς ἐμπνεύσεως ἐρηρμοσμένης ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ. Ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τῆς Ἐκθέσεως ἀναπαρίσταται ἡ εὐρεῖα δράσις καὶ κίνησις τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς καὶ ἐργασίας. Ὑπὸ τὸ σύνθημα τῆς εἰρήνης,

τῆς ἐμπορικῆς καὶ τῆς ἄλλης ἐπικοινωνίας, οἱ ἐχθροὶ λαοὶ τείνουσι φιλίως τὰς χεῖρας· λησμονοῦνται πρὸς στιγμὴν τὰ ἐθνικὰ μίση, καὶ ὑπὸ τὸ ἐπιφαινόμενον τόξον τῆς ἐμπορικοβιομηχανικῆς Ἴριδος συνομολογεῖται ἄγραφος ἐκεχειρία ἀγώνων αἱματηρῶν, παθῶν ὁρμητικῶν καὶ συμφερόντων ἀσβέστων. Ἡ Ἔκθεσις εἶναι στάδιον πάλης· ἀλλ' ἑτέρας, διαφόρου τῆς ἐν τῷ καθημαγμένῳ πεδίῳ τῶν μαχῶν· πάλης τῆς διανοίας καὶ τῆς ἐργασίας, τῆς προόδου καὶ τῆς ἡμερώσεως, τῆς ἀμίλλης καὶ τῆς τελειοποιήσεως. Ἡ Ἔκθεσις, καὶ ἡ εἰς ταύτην μετοχή, εἶναι καὶ δίπλωμα πολιτισμοῦ. Οὐδεὶς λαὸς βάρβαρος ἢ ἀπολίτιστος μετέχει ἐκθέσεως. Αἱ θύραι αὐτῆς ἀνοίγονται μόνον εἰς τὴν τιμίαν καὶ καρτερικὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν φιλότιμον προσπάθειαν τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ Ἔθνους, εἰς τὸν εὐγενῆ μόχθον τῆς δημιουργίας ἐκ τοῦ σμικροῦ, εἰς τὴν χρηστὴν καὶ θεμιτὴν ἔρεσιν τῆς αὐξήσεως καὶ τελειοποιήσεως τοῦ κτηθέντος. Καὶ τούτου ἕνεκα ἔτι ἡ πρόσκλησις τῆς Πατρίδος ἡμῶν εἰς τὴν παγκόσμιον Ἔκθεσιν τοῦ Σικάγου, μετὰ πλείστης εὐμενείας ἁρμοδίως ἀνακοινωθεῖσα, ἐκτὸς χάριτος ὀφειλομένης καὶ συμφέροντος ὑλικωτέρου, ἐδημιούργει καὶ ἠθικήν τινα ὑποχρέωσιν, περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὁποίας, καὶ τὴν ὅσον ἔνεστι ἐπαρκεστέραν πλήρωσιν οὐδενὸς κόπου ἐφείσθη ἡ Ἐπιτροπή, καὶ οὐδεμιᾶς δυνατῆς θυσίας ἡ κυβέρνησις. Καὶ ἡ ἰδιωτικὴ αὐτοβουλία, καίτοι εὐρύτερον δυναμένη νὰ ἐκδηλωθῇ, δὲν ὑστέρησεν ὅμως ἀπολύτως. Ὁ σκοπὸς τῆς μετοχῆς ἡμῶν εἰς τὴν ἐν Σικάγῳ Ἔκθεσιν, ἐκτὸς τῆς ἐκδηλώσεως τιμῆς εἰς φιλικωτάτην καὶ ἐγκάρδιον πρόσκλησιν, ἐνέχει, ὡς δέδοται εἰκάσαι, καὶ βασιμώτερόν τινα ὑλικώτερον λόγον. Σκοπεῖ τὸ ἄνοιγμα νέων ἀγορῶν καταναλώσεως εἰς Ἑλληνικὰ προϊόντα, πρὸς τοῦτο δὲ ἡ εὐκαιρία οὐ μόνον ἦτο καταλληλοτάτη, ἀλλὰ καὶ σπανία, καθ' ὅσον, ὡς οἱ ἐμπορικοὶ πίνακες τῆς ἐξαγωγῆς τῆς χώρας μαρτυροῦσιν, αἱ μετὰ τῆς Ἀμερικῆς ἐμπορικαὶ ἡμῶν σχέσεις δὲν ἐξικνοῦνται εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς εὐρύτητος καὶ τῆς διαδόσεως, εἰς ὃ δυνατῶς καὶ ἀδιάστως δύνανται νὰ φθάσωσιν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ἑλλάδος πρωτίστως. Ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ χρησιμότης τῶν Ἑλληνικῶν προϊόντων, τῆς σταφίδος ἴσως ἐξαιρουμένης, ἢ οὐδόλως ἢ ἀτελῶς γνωρίζεται ἐν Ἀμερικῇ. Καθῆκον καὶ συμφέρον εἴχομεν νὰ διασκεδάσωμεν τὴν ἄγνοιαν ταύτην, ἀναντιρρήτως δὲ οὐδεμία εὐκαιρία ἦν μᾶλλον δεξιὰ καὶ πλειότερον πρόσφορος, ἢ ἡ Ἔκθεσις τοῦ Σικάγου. Σταθμιζομένου τοῦ κεφαλαιώδους θετικοῦ σκοποῦ, τοῦ ὑπαγορεύσαντος τὴν μετοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν ὑπερωκεάνειον Ἔκθεσιν, ἡ μὴ ἀποστολὴ εἰδῶν τινων βιομηχανικῶν, πενιχρῶν πάντως, εἰς τὴν κολοσσιαίαν ἐκείνην παραγωγικοβιομηχανικὴν παράταξιν, ἐκρίθη ὑπό τινα ἔπαινον, ἐπιβαλλομένη. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ τμῆμα τῶν μηχανῶν δὲν θὰ περιλαμβάνῃ οὐδὲν κίνητρον, οὐδὲ τὸ παραμικρότερον ἔμβολον, οὔτε τὸν ἐλάχιστον κοχλίαν ἐν Ἑλλάδι κατεργασθέντα, καὶ ἐξ Ἑλλάδος ἀποστελλόμενον. Ἡ πρυτανεύσασα σκέψις εἶναι ὀρθή. Ἐκτὸς τῶν δαπανῶν τῆς ἀποστολῆς, αἵτινες δὲν εἶναι μικραί, καὶ ὁ πρακτικὸς αὐτῆς σκοπὸς δὲν ἐπρόκειτο νὰ ὑπηρετηθῇ. Σιδηρουργικὴ καὶ μηχανικὴ βιομηχανία, ἐν Ἑλλάδι ἐπιτελουμένη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνδιαφέρῃ τοὺς Ἀμερικανούς, καθ' ἥσσονα δὲ λόγον νὰ τοὺς ἐκπλήξῃ. Οὐδεὶς Ἀμερικανὸς θὰ παρήγγελλεν ἐν Ἑλλάδι τὰ ἐλατήρια τῆς μηχανῆς αὐτοῦ, ἀποβαίνων παραγγελιοδότης βιομηχανικοῦ τεχνικοῦ εἴδους, ἀφ' ὧν εὐημερεῖ ἡ μακαρία ἐκείνη χώρα, καὶ ἅτινα τόσον τελείως ἀρθονοῦσι καὶ ἐκεῖ, καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὸν λόγον τοῦ μὴ εὐώνου, καὶ τῆς δαπάνης τῆς ἀποστολῆς, ἀπεκλείσθησαν, νομίζω, καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ τάπητες, ἅτε δὴ ἀδυνατοῦντες νὰ συναγωνισθῶσι, λόγῳ τιμῶν προσιτῶν, πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων χωρῶν. Ὑφάσματά τινα ἐγχωρίου βιομηχανίας ἀποστέλλονται δι' ἰδίων ἐκθετῶν, καὶ ἄλλα τινὰ εἴδη ὑποδεεστέρας σημασίας λόγῳ παραγωγῆς, ἐξεπέμφθησαν εἰς Σικάγον οὐχὶ ἐπιμελείᾳ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ἐξ ἰδιωτικῆς ὅλως πρωτοβουλίας, ἣν ἔχομεν πάντα λόγον νὰ ἐνθαρρύνωμεν καὶ νὰ ἐπαινέσωμεν ἀνεπιφυλάκτως.

Τὰ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων σταλέντα ἐκ μέρους αὐτῆς, ἐνεργούσης ἐν τούτῳ ἐξ ὀνόματος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εἴδη, δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς ἓξ κεφαλαιώδεις κατηγορίας.

Α') Εἴδη Γεωργίας, καὶ γηΐνης ἐν γένει παραγωγῆς, ἐφαπτομένης καὶ παρασκευαζούσης τῆς βιομηχανίας. Ἡ τάξις αὕτη, κεφαλαιωδῶς συνοπτική, δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς πολλὰς ἄλλας δηλωτικὰς τοῦ εἴδους, οἷον ἀμπελουργίας κλ. ἔτι δὲ τῆς ἀρχικῶς ἀκατεργάστου παραγωγῆς, τῆς διὰ τῆς βιομηχανίας τελειοποιηθείσης, κτλ. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην τάσσομεν τὴν σταφίδα, τοὺς οἴνους, τὰ «κονιάκ» καὶ πάντα τἄλλα εἴδη τῶν πνευματωδῶν ποτῶν καὶ τῶν ἡδυπότων πνευματωδῶν ποτῶν, τὸν καπνὸν ἁπλοῦν ἢ συσκευασμένον, τὸ ἔλαιον, τὰς ἐλαίας, τὰ σῦκα.

Β') Εἴδη ζωϊκῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην θέτομεν τὸ μέλι, τὰς κηρήθρας, ἀφοῦ ἕτερα εἴδη τῆς κατηγορίας ταύτης δὲν ἀπεστάλησαν.

Γ') Εἴδη θαλασσίας αὐτομάτου παραγωγῆς. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην θέτομεν τοὺς σπόγγους ἰδίως καὶ ἐξαιρέτως, ὧν ἡ ζήτησις βαίνει αὐξάνουσα ἀδιαλείπτως, μετὰ τιμῶν χωρουσῶν παραλλήλως. Ἃς προστεθῇ, ὡς οἰκειότερον ἐνταῦθα, καὶ τὸ ἐκ καλλιεργείας τῶν ἁλυκῶν ἅλας.

Δ') Εἴδη ζωϊκῆς βιομηχανίας. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην θέτομεν τὰ κουκούλια, καὶ τὴν, ἐφαπτομένης τῆς βιομηχανίας, παρεσκευασμένην μέταξαν.

Ε') Εἴδη καθαρᾶς βιομηχανίας. Ἐνταῦθα περιληπτέος ὁ ἐγχώριος σάπων πρωτίστως, ὅστις εἶναι καὶ ὁ μόνος σχεδὸν ὁ ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης ἀποσταλεὶς ὡς ἔκθεμα, καθόσον αἱ ἄλλαι βιομηχανικαὶ παραγωγαὶ τῆς χώρας ἀδυνατοῦσι νὰ συναγωνισθῶσι πρὸς τὰς ξένας, καὶ λόγῳ ποσότητος καὶ λόγῳ τιμῆς.

Ϛ') Ἀκατέργαστα ἢ κατειργασμένα ὀρυκτά, μέταλλα παντοῖα, μάρμαρα ποικίλα κτλ.

Καὶ πρῶτον βραχέα περὶ σταφίδος.

Τοῦ πολυτιμοτάτου τούτου εἴδους ἀπεστείλαμεν

ἱκανὰς ποσότητας ἀντιπροσωπευούσας πάσας τὰς τοπικὰς παραγωγάς, πάσας τὰς τιμάς, πάντα τὰ εἴδη. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔγνω ὀρθῶς νὰ ἐπιστήσῃ ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν αὐτῆς εἰς τὴν σταφίδα, πάντα δὲ λόγον ἔχομεν νὰ ὑποθέτωμεν, ὅτι, ἐφαπτομένης σκοπίμως καὶ τῆς ἐν Σικάγῳ Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς, οὐδὲν θ' ἀμεληθῇ πρὸς τὴν τελειοτέραν ἔξαρσιν τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος, καὶ τὴν εὐρυτάτην διάδοσιν αὐτοῦ. Ἡ κοινὴ σταφὶς θὰ ὑψοῦται, ἐντὸς τῆς ἐκθέσεως, εἰς μεγάλας πυραμίδας· ἑτέρα θὰ εὑρηται ἐντὸς ὑαλορράκτων θηκῶν, καὶ ἄλλη, ἡ ἀρίστη, θὰ πωλεῖται ἐντὸς κυτίων κομψῶν μίαν ἀμερικανικὴν λίτραν περιεχόντων ἕκαστον. Τῇ παρακλήσει τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων, ἡ ἐν Σικάγῳ Ἑλληνικὴ θὰ τυπώσῃ βραχείας ὁδηγίας τῆς ἀξίας τῆς σταφίδος, τῆς χρήσεως αὐτῆς, τῶν τιμῶν κλ. Ἐν γένει δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸ ἐπιδειχθὲν ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Ἐπιτροπῆς ἐνδιαφέρον, καὶ τὸ ἐπιδεικνύμενον ὑπὸ τῶν ἀξιοτίμων καὶ διακεκριμένων κυρίων τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐν Σικάγῳ Ἑλληνικὴν Ἐπιτροπήν, ἅμα δὲ καὶ τὰς προσωπικὰς ἐνεργείας τῶν σταφιδοπαραγωγῶν, ὅτι πάντα τὰ μέτρα θέλουσι ληφθῇ ὅπως τὸ προϊὸν διαδοθῇ εὐρύτερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰς τὸν Νέον Κόσμον, καθιστάμενον τῆς πρώτης ἀνάγκης. καὶ ἐπιζητούμενον οὐχὶ ὡς πάρεργόν τι ἢ μὴ ἀναπόδραστον, ἀλλ' ὡς κύριον καὶ οὐσιῶδες. Εἴθε οἱ φιλότιμοι ἀγῶνες καὶ προσπάθειαι αὗται νὰ καταλήξωσιν εἰς αἴσιον πέρας.

Εὔλογος φροντὶς ἐλήφθη διὰ τοὺς οἴνους ἡμῶν, τὰ πνευματώδη παντοῖα ποτά, καὶ τὸ «κονιάκ» ἐξαιρέτως. Ἐκθέται οἴνων δὲν εἶναι ὅσοι ἠδύναντο καὶ ὅσοι ὤφειλε νὰ ὦσι. Ἡ οἰνοφόρος λ. χ. Ἑπτάνησος ἐκπροσωπεῖται διὰ δύο μόνον ἐκθετῶν, ἐξ Ἰθάκης τοῦ ἑνός, ἐκ Κερκύρας τοῦ ἑτέρου. Ἡ Πελοπόννησος ὀλιγίστους ἐπίσης παρουσιάζει ἐκθέτας. Ἡ Θήρα ἀντιπροσωπεύεται ἐπαρκέστερον, ἀλλ' ἐν γένει ἡ εἰς τὴν ἀμπελουργίαν ἐπιτηδεία Ἑλλάς, δὲν ἐξεπροσωπήθη, λόγῳ ἀριθμοῦ καὶ ποιοῦ, ὑπὸ ἐκθετῶν ἐπαρκῶν. Ἐκτὸς ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἐκθέται πέμψαντες ἀπ' εὐθείας τοὺς οἴνους αὐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν μοι φαίνεται πιθανόν, καίτοι εἶναι εὐκταῖον. Τοὐναντίον οἱ ἐκθέται τοῦ κονιὰκ ἀρθονοῦσιν· ἐὰν δὲ κατορθώσωμεν νὰ εἰσαγάγωμεν ἐν Ἀμερικῇ τὸν Ἑλληνικὸν Διόνυσον καὶ τὰ προϊόντα του θὰ δημιουργήσωμεν πηγὴν ἐπαρκοῦς καὶ βασίμου ἐγχωρίου πλούτου. Ἰδιαιτέρα μέριμνα κατεβλήθη ὅπως ἐξαρθῇ ἡ ἀξία τῶν ἡμετέρων ποικίλων πνευματωδῶν ποτῶν, ὧν βάσις εἶναι ἡ γνησιότης τῆς σταφυλῆς καὶ τοῦ στεμφύλου, οὐχὶ δέ, ὅπως ἀλλαχοῦ, αἱ ξυλώδεις καὶ ἀμυλώδεις οὐσίαι, καὶ τὸ θανατοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα ἀλκοὶ. Εἰς τὴν γνησιότητα ταύτην τῶν ἡμετέρων ποτῶν ἐπέμεινε δικαίως ἡ Ἐπιτροπή, παρακαλέσασα νὰ ἐπιμείνωσιν ἰσχυρῶς καὶ οἱ εὐμενῶς ἀναλαβόντες ἐν τῇ Ἐκθέσει τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ τμήματος. Ἔλαιον ἐκθέτομεν ὀλίγον, ὀλιγίστας δὲ καὶ οὐχὶ ἐκλεκτὰς ἐλαίας, τῆς Ἀμφίσσης πάσας, διότι τῶν Καλαμῶν οὐδὲ λόγῳ δείγματος δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσι. Ὁ καπνὸς ἐκπροσωπεῖ πάσας τὰς παραγωγὰς καὶ πάσας τὰς ποιότητας. Τὸ μέλι ὀλίγον ἀλλ' ἐκλεκτόν, ἐπίσης ἡ μέταξα, ὁ σάπων, τὸ ἅλας κτλ.

Τὰ ὀρυκτὰ καὶ τὰ μεταλλοφόρα ἡμῶν ἐκθέματα εἶναι ἐλπὶς ὅτι θὰ ἐπισπάσωσι τὴν προσοχήν. Τὸ τμῆμα τοῦτο πλουτίζουσιν ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Γαλλικὴ Ἑταιρία τοῦ Λαυρίου, καὶ ἡ Ἑταιρία τῶν Δημοσίων καὶ Δημοτικῶν ἔργων, ἡ ἐκμεταλλευομένη τὰ μεταλλεῖα τῆς Εὐβοίας καὶ τοὺς θειούχους χώρους τῆς Μήλου. Κατάλογος εὐμέθοδος, μετὰ συνοπτικῆς ἀλλ' ἐπαρκοῦς ἑρμηνείας τῶν διαφόρων ὀρυκτῶν καὶ μεταλλευμάτων τοῦ Λαυρίου, τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Μήλου ἀπεστάλη γαλλιστὶ εἰς Σικάγον πρὸς μείζονα καὶ εὐχερεστέραν κατανόησιν τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου ὃν παρουσιάζουσι πλεῖστα, ἐκ τῶν πολλῶν καὶ πλουσίων, τμήματα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Περὶ τῶν ὀρυκτῶν τῆς Εὐβοίας προκειμένου μνημονεύω τοῦ λευκολίθου (carbonate de magnésie), ἰδιαιτέρως δὲ τῶν ἐκ τούτου παρασκευαζομένων πυρομονίμων πλίνθων (briques de magnésie réfractaires), τῶν χρησιμευουσῶν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν τῶν μεγίστης καὶ ὑπερβαλλούσης θερμοκρασίας κλιβάνων. Ἡ χρησιμότης τῶν πυρομονίμων πλίνθων εἶναι οὐ μόνον ἀναμφισβήτητος ἀλλὰ καὶ ἀναπόδραστος. Τὸν ὀρυκτὸν πλοῦτον τοῦ Λαυρίου, καὶ τὸν θειοῦχον τῆς Μήλου οὐδεὶς ἀγνοεῖ· μὲ τὰ παρεχόμενα δὲ ὑπὸ τῶν διακεκριμένων διευθυντῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου, καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἑταιρίας τῶν Δημοσίων καὶ Δημοτικῶν ἔργων φῶτα, τὰ ἐν εἰδικαῖς συναποσταλείσαις συγγραφαῖς ἀποτεταμιευμένα, καὶ ἡ χρησιμότης τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς Ἑλλάδος ἐπαρκέστερον καὶ εὐρύτερον θὰ γνωσθῇ, καὶ ἡ ποικιλία αὐτοῦ, καὶ ἡ γενικωτέρα καθόλου σημασία καὶ παραγωγή. Ὡς ὁδηγὸν οἱονεί, κεκλημένον νὰ λύσῃ τὰς ἀμφιβολίας πάσας, καὶ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς πάντα τὰ δυνατὰ καὶ τεκμαιρόμενα ἐρωτήματα ἡ τῶν Ὀλυμπίων Ἐπιτροπὴ ἀπέστειλε, μετὰ τῶν ἐκθεμάτων, καὶ μακρὰν ἐπεξηγηματικὴν ἔκθεσιν ἀναφέρουσαν, μετὰ τῆς δυνατῆς λεπτομερείας, τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς ἑκάστου ἐκθέματος, τὸ ποσὸν αὐτοῦ, τὸν τόπον τῆς καταναλώσεως, τὰς διαφόρους ποιότητας, τὰς τιμὰς ἀναλόγως τῆς ποιότητος, τὸ ποσὸν τῆς ἐξαγωγῆς κλ. Ἡ ἔκθεσις μετεφράσθη ἀγγλιστί· διὰ τοὺς θέλοντας δὲ βαθύτερον νὰ μελετήσωσι τὰ κατὰ τὴν γεωργικήν, βιομηχανικὴν καὶ ὀρυκτὴν παραγωγὴν τῆς χώρας, ἡ ἔκθεσις αὕτη, μετὰ τῶν ἑτέρων δύο τῶν διευθυντῶν τῶν Μεταλλουργείων καὶ τῆς Ἑταιρίας τῶν Δημοσίων Ἔργων ἔσεται πρόχειρος μέν, ἐπαρκὴς ὅμως ἐν τῇ συντομίᾳ της πηγὴ πληροφοριῶν καὶ γνώσεων.

Θὰ περατώσω τὰ πρόχειρα ταῦτα σημειώματα ἐπὶ τῆς μετοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἔκθεσιν τοῦ Σικάγου, διὰ τῆς ἀναγραφῆς εἰδικοῦ κεφαλαίου εὐγενεστάτου ἐκθέματος, ἀφ' οὗ ἴσως ἔδει ν' ἀρχίσω. Ἐννοῶ τὰ Ἐκμαγεῖα τῶν ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς Μουσείοις κατακειμένων ἀγαλμάτων, ἅτινα φιλοφρόνως πάνυ ἡ ἡμετέρα κυβέρνησις ἔπεμψεν εἰς Ἀμερικήν, κλέους καὶ θάμβους ἀντικείμενα, καὶ ἅτινα, ἐλπί-

ζομεν, ὅτι θέλει εὐαρεστηθῇ νὰ δωρήσηται, εὐγνωμοσύνης ἕνεκα, πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐπεθύμουν νὰ ἐκταθῶ ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἐκμαγείων τούτων, ἀλλ' ὁ φόβος μὴ ὑπερβῶ τὸ ὅριον μ' ἀναστέλλει ἐγκαίρως. Δώδεκα καὶ ἑκατὸν εἰσὶ τὰ ἐκπεμφθέντα ἐκμαγεῖα τῶν ἀγαλμάτων, τῶν ἀναγλύφων, τῶν στηλῶν καὶ ἐπιτυμβίων στηλῶν, τῶν ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων κεφαλῶν, τῶν ζωφόρων, τῶν ἀνθεμίων, ἀστραγάλων καὶ κυματίων κεκοσμημένων λίθων, τῶν μετοπῶν, τῶν ἐνεπιγράφων βάθρων, τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, τῶν πλακῶν κτλ. Τὰ ἔργα διῄρηνται εἰς τρεῖς περιόδους· τὴν ἀρχαϊκὴν πρῶτον, τὴν καλὴν τῆς Ε' καὶ Δ' ἑκατονταετηρίδος δεύτερον, καὶ τρίτον τὴν τῶν ἀλεξανδρινῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων. Τ' ἀγάλματα, καὶ τἄλλα μνημεῖα τῆς γλυπτικῆς τέχνης, ὧν τὰ ἐκμαγεῖα ἀπεστάλησαν εἰς Σικάγον συνελέγησαν ἐκ πλείστων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀθροισθέντα δὲ τὰ πλείονα ἐν τῷ κεντρικῷ Μουσείῳ ἐμφανίζουσι τὴν βαθμιαίαν διάπλασιν τῆς Τέχνης ἀπὸ τῆς Πύλης τῶν Λεόντων ἐν Μυκήναις, ἄχρι τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους. Ἐκ τῶν ἔργων τῆς Ε' καὶ Δ' ἑκατονταετηρίδος μνημονεύω τὸ περίφημον ἐλευσίνειον ἀνάγλυφον, τὸ ἄγαλμα τοῦ ἐφήβου ἐξ Ἀκροπόλεως, πλάκα ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, τὴν ἀναγλύφως παριστῶσαν τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Πειθώ, τὰ δύο ἀγαλμάτια, τῆς Ἀθηνᾶς ἀμφότερα, ὧν τὸ ἓν ἀντίτυπον τῆς χρυσελεφαντίνης, καὶ τὸ ἕτερον τὸ παρὰ τὸ Βαρβάκειον, ὡς γνωστόν, ἀνακαλυφθέν, τὸν Ἑρμῆν τῆς Ἄνδρου, τὸ θελκτικὸν τοῦτο καὶ πλῆρες μελαγχολικῆς ἐκφράσεως ἔργον πραξιτελείου τέχνης. Ἐκ τῆς ἀλεξανδρινῆς δὲ καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς μνημονεύω τὴν Θέμιδα τοῦ Ῥαμνουσίου Χαιρεστράτου, τὴν ἐπιβάλλουσαν καὶ σεμνοπρεπῆ ταύτην μορφήν, ἣν μόλις πείθεταί τις νὰ καταβιβάσῃ πρὸς τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, καὶ τὸν ἐκ Μήλου Ποσειδῶνα. Τ' ἀγάλματα καὶ τἄλλα ποικίλα ἔργα τέχνης 112 τὸν ἀριθμόν, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, καὶ ὧν τὰ ἐκμαγεῖα ἀνάκεινται ἤδη ἐν Σικάγῳ, ἐλήφθησαν ἐξ ἀνασκαφῶν ἐνεργηθεισῶν εἰς Δῆλον καὶ τινας ἄλλας Κυκλάδας, ἐν Βοιωτίᾳ, Ἐπιδαύρῳ, Ἀττικῇ, καὶ δὴ ἐν Ἀθήναις (Ἀκρόπολις, Δίπυλον κλ.) ἐν τῷ Ἡραίῳ, ἐν Τεγέᾳ, Μαντινείᾳ, Λυκοσούρᾳ, καὶ ἄλλαις τισὶ περιοχαῖς τῆς Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου. Πάντων ὅμως τῶν ἐκμαγείων, ὡς καὶ πάντων τῶν ἀγαλμάτων δεσπόζει ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακείμενος γόης Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, ὁ ἐν ἐκμαγείῳ σταλεὶς ἐπίσης. Τὴν μακρὰν καὶ ἐνδιαφέρουσαν ταύτην σειρὰν τῶν ἀποτυπωμάτων συνοδεύει καὶ κατάλογος ἐν βραχείαις γραμμαῖς δηλῶν τὸν τόπον τῆς προελεύσεως τοῦ ἀγάλματος, τοῦ ἀναγλύφου, ἢ τοῦ ἄλλου ἀποτυπωθέντος ἀντικειμένου, μετὰ περιληπτικωτάτης ἱστορίας καὶ πάσης ἄλλης μικρᾶς ἀλλὰ χρησίμου εἰδήσεως. Ὑστάτην σχετικὴν προστίθημι πληροφορίαν παρατηρῶν ὅτι, ἐκ τῶν 112 τούτων ἐκμαγείων ἀναγλύφων κλ. τὰ 18 ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν, 20 εἰς τὴν τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων, καὶ τὰ ἐπίλοιπα πάντα εἰς τὴν λαμπρὰν τῆς Ε' καὶ Δ' ἑκατονταετηρίδος.

Τοιαῦτα, ἐν ταχυτάτῃ καὶ συνοπτικῇ περιλήψει, τὰ εἰς Σικάγον πεμφθέντα ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ὀλίγα ἐκθέματα. Εἶναι ὀλίγα ἀληθῶς, ἀλλ' ἕκαστος μὴ δυνάμενος νὰ εἰσφέρῃ κατὰ τὸ μέτρον τῆς προθέσεως, εἰσφέρει κατὰ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως. Βεβαίως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκθετῶν ἠδύνατο νὰ ἦναι μεγαλείτερος, πλουσιώτερα δὲ τὰ εἴδη τῶν ἐκθεμάτων καὶ τῶν προϊόντων, ἅτινα ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐμβρυογενὴς βιομηχανία αὐτῆς παράγουσιν. Ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι δὲν θὰ κριθῶμεν ἐκ τοῦ ποσοῦ. Εἰς τὴν γιγαντιαίαν ἐκείνην ἀνέλιξιν τῶν Ἐθνῶν καὶ τῶν προόδων των, θὰ ἦτο θλιβερὸν ἂν μή, ὁπωσδήποτε, ἐξεπροσωπεῖτο καὶ ἡ Ἑλλάς, ἡ κορυφὴ αὕτη καὶ ἄπειρος ὡς ἰδέα, πρόπους ὅμως καὶ μικρὰ ὡς ὑπόστασις ὑλική. Τὴν ἐμφάνισιν τῆς Ἑλλάδος ἐκεῖθεν τοῦ Ὠκεανοῦ κρίνομεν ἀγαθὴν καὶ εὐοίωνον, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης χάριτας ὁμολογοῦμεν εἰς τὸν ἀνενδότως καὶ καρτερικῶς μοχθήσαντα ἐν ζέσει καὶ ἀριλοκερδείᾳ, ὅπως παρασταθῇ ἐν σεμνῇ μετριοφροσύνῃ ἡ ἡμετέρα Πατρίς. Ἡ ἀθάνατος πνοὴ τῆς Ἑλλάδος, διαπόντιος φερομένη, ἂς σκέπῃ προστατεύουσα τὰ πάτρια ἐκθέματα, καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς ἐκμαγείων ἀνυπερβλήτων προτύπων τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἅτινα σιγῶντα ἀλλ' εὔγλωττα ἐγείρονται ἐκεῖ, ἂς ἐμφυσήσῃ τὴν χάριν καὶ τὴν ζωὴν ἣν ὁ καλλιτέχνης ἐνεφύσησε διὰ τῆς σμίλης του εἰς τὰ λίθινα δημιουργήματά του. Πνεῦμα ἐπικοινωνίας καὶ συναλλαγῆς, πνέει διὰ πάσης τῆς μεγάλης ταύτης ἐθνολογικῆς καὶ ἐμπορικῆς παλιρροίας, τῆς ἀδιαλείπτως ὀγκουμένης εἰς τὴν εὐτυχῆ χώραν, ἔνθα τὸ πρῶτον ἤδη, ἐν συστάσῃ παγκοσμίῳ ἐκθέσει, μετέχει ὁ παλαιὸς Κόσμος. Τοῦ πνεύματος τούτου θεὸς ἐπόπτης, ῥυθμιστὴς καὶ ἡγέτης, προσωποποίησις καὶ ἐνσάρκωσις, εἶναι ὁ Κερδῷος Ἑρμῆς, ὁ ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Κυλλήνης ὑπερπόντιος καὶ ὑπερνέφελος καταπτὰς εἰς Σικάγον ὅπως ἀνοίξῃ τὴν Ἔκθεσιν, καὶ λαμπρύνῃ ἐπὶ μᾶλλον τὴν λαμπρὰν ταύτην πανήγυριν τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν λαῶν. Θεότης ἑλληνική, ἰδέα ἑλληνικὴ ἡγεῖται πάσης τῆς ἀπεράντου, καὶ ἐνθουσιώδους, καὶ μεγαλοπρεποῦς ταύτης πομπῆς. Οἱ κληρονόμοι τῆς ἀρχαίας δόξης αἰσθάνονται εὔλογον ὑπερηφάνειαν διαθρύπτουσαν τὴν πολύπλαγκτον καρδίαν των, τὸ σφρίγος τῆς ὁποίας δὲν ἤμβλυναν οὔτε ἐξήτμισαν τῶν αἰώνων καὶ τῶν καιρῶν αἱ συμφοραί. Στρέφομεν περὶ ἡμᾶς, ἀναμετρῶμεν τὴν μικρότητά μας, θεωροῦμεν τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, ἅτινα, ὑπὸ τῆς τύχης εὐνοηθέντα, καὶ ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ εὔνομον καὶ εὔτακτον καθεστὼς βιώσαντα, διήνυσαν λαμπρῶς τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν δρόμον, λαμπρότερον δὲ τὸν παρεσκεύασαν εἰς τὸ μέλλον. Θλιβόμεθα διὰ τὴν ἀσθένειάν μας χωρὶς νὰ ζηλοτυπῶμεν τοὺς κραταιούς· κινούμεθα χωρὶς νὰ μεμψιμοιρῶμεν, ἐργαζόμεθα ἐν μέσῳ ποικίλων καὶ βαρειῶν δυσχερειῶν· προσατενίζομεν εἰς αἰσιώτερον χρόνον. Ὡς ἠδὺ παραμύθημα, ὑποκινῶν τὴν ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος πικρίαν ἡμῶν, ἐπέρχεται τὸ ὑπερήφανον συναίσθημα τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς, καὶ ἡ ἐλπὶς ἀγαθωτέρου μέλλοντος, πρὸς ὃ, ἀντὶ παντὸς καὶ κατὰ παντός, ἐννοοῦμεν νὰ βαδίσωμεν. Ἀναλογιζόμεθα μετ' εὐλόγου ὑψηλοφροσύνης,

ὅτι εἰς τὴν ἔκλαμπρον τελετὴν τοῦ Σικάγου, ἔνθα ὑπὸ τοὺς εὐγενεστάτους καὶ τιμιωτάτους τῶν οἰωνῶν, προσῆλθον οἱ λαοὶ τῆς Γῆς, Ἕλλην Θεὸς πρυτανεύει ὡς ἰδέα, καὶ Ἕλλην Θεὸς θέλγει καὶ κυριαρχεῖ ὡς ἐμφάνισις ἁπτὴ ἑτέρας θεᾶς, ἑλληνικῆς καὶ ταύτης, τῆς θεᾶς Τέχνης. Ὁ Ἑρμῆς. Διὰ τῆς συμβολικῆς ἐννοίας του κρατεῖ τῆς Ἐκθέσεως, καὶ διὰ τῆς ἀνεφίκτου καλλονῆς του ἐπιβάλλει καὶ δεσμεύει, ἐν μέσῳ τοιούτου μεγαλείου, τὴν ἀδιάπτωτον προσοχὴν τοῦ πολυεθνοῦς καὶ πολυγλώττου ἐκείνου κόσμου. Δὲν ἔχομεν ἔτι παρόν, ἔσχομεν ὅμως παρελθόν, καὶ τοσοῦτο ἔξοχον, ὥστε μετὰ πεποιθήσεως δυνάμεθα, ἐργαζόμενοι ἀνενδότως, νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὸ μέλλον. Σύμπας ὁ κόσμος ἐκεῖνος, ὅστις θὰ παρελάσῃ ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἐκθέσεως ἣν ἤγειρεν ὁ μεγαλεπήβολος νοῦς τῆς ἀκμαιοτέρας φυλῆς τῆς Οἰκουμένης, δύναται νὰ διέλθῃ ψυχρῶς πρὸ τῶν βιομηχανικῶν ἐκθεμάτων, καὶ τῶν ἄλλων παντοίων συνδυασμῶν καὶ ἐπινοημάτων τοῦ νεωτέρου πνεύματος. Οὐδείς, ἐνώπιον τῆς σεβασμίας ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τῆς αἰωνίως θαλλούσης, τῆς οὐδέποτε ἀναλισκομένης ἢ γηρασκούσης, οὐδεὶς θὰ διατελέσῃ ἀπαθής. Ἰδοὺ ἡ νίκη τῆς Ἑλλάδος, τοῦ πνεύματος αὐτῆς, τῆς ἀδαπανήτου καὶ ἀνυπερβλήτου μεγαλουργίας της. Τῆς Ἑλλάδος προσελαγιζούσης εἰσῆλθομεν εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ εἰρηνικοὺς ἀγῶνας τῶν Ἐθνῶν οἱ Ἕλληνες. Δὲν ζητοῦμεν πρωτεῖα· ζητοῦμεν ἁπλῶς δικαιοσύνην διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν τῆς σήμερον. Καὶ τὴν ἀποδεχόμεθα μετὰ πεποιθήσεως. Πλειότερον καὶ ἡμῶν ἔτι, ἡ τῆς αὐστηρᾶς δικαιοσύνης ἀπονομὴ θὰ τιμήσῃ τοὺς Ἀμερικανοὺς Ἑλλανοδίκας, τοὺς ἐν ἐπιγνώσει τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν ἀγώνων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν παντοίων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δυσχερειῶν τῆς Πατρίδος μας μέλλοντας νὰ κρίνωσι τὴν νέαν Ἑλλάδα, πρὸς τὴν εὐέλπιδα ἀνάστασιν τῆς ὁποίας συνετέλεσαν καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς ἐνθουσιώδους καρδίας των, καὶ τῆς φωνῆς τῆς συμπαθείας ἥτις, εἰς χρόνους συμφορῶν, παρήγορος ἤρχετο εἰς τὰς κατομένας πόλεις καὶ τὰς ἐρήμους ἀκτάς μας, ἐγκαρδιοῦσα μαχητὰς θνήσκοντας ὑπὸ τὸ σύνθημα τῆς τιμιωτάτης καὶ εὐγενεστάτης τῶν ἰδεῶν.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

Ο ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ[1]

ΔΙΗΓΗΜΑ

Γ'.

Τὰ κηρία ἐτήκοντο, οἱ δὲ παῖκται ἔκυπτον ἐπὶ τῶν τραπεζῶν μὲ τὴν εἰδεχθῆ δίψαν τοῦ ξένου χρήματος, εἰκονιζομένην ἐπὶ τῶν ἁπλήστων φυσιογνωμιῶν των. Καὶ ὁτὲ μὲν ὁ πάγκος ἐσάρωνε τὰ καταθέματα, ὁτὲ δὲ διένεμε τὰ χρήματα εἰς τοὺς παίκτας, τοὺς μετ' ἀγωνίας βδελυρᾶς ἐλλοχῶντας τὰ ἐξερχόμενα παιγνιόχαρτα.

Κατ' ἀρχὰς μετ' ἀπαθείας, σχεδὸν μετ' αἰσθήματος ἀηδίας ὁ Γεώργιος παρηκολούθει τὸ κέρδος ἢ τὴν ζημίαν. Ἀλλ' ὑπάρχουσι μανίαι, νόσοι τῆς ψυχῆς, αἵτινες μεταδίδονται, ὡς τὰ μιασματικὰ νοσήματα· πάθη, ὧν τὸ δηλητηριῶδες σπέρμα μετεωρίζεται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ εἰσπνέεται μοιραίως. Τὸ περιβάλλον ἦτο πεφορτισμένον ἐν τῇ ῥυπαρᾷ ἐκείνῃ αἰθούσῃ. Ὁ ἀτυχὴς δὲ λοχαγὸς ἦτο ἔδαφος ἐπιτήδειον εἰς ἀπορρόφησιν τοῦ χαρτοπαικτικοῦ δηλητηρίου. Μηχανὴ λογιστική, εἰθισμένος νὰ ἀποδίδῃ μεγίστην σημασίαν εἰς τὸ πλεόνασμα ἢ τὸ ἔλλειμμα ἑνὸς πενταλέπτου, κατὰ τὴν ἰσολόγησιν τῶν λογαριασμῶν του, βλέπων ἤδη τὴν ἐμμανῆ, τὴν ἀλόγιστον ἐκείνην μεταπήδησιν τοῦ χρήματος ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἤρξατο κατὰ μικρὸν ὑφιστάμενος τὸν ἴλιγγον τῶν χαρτοπαικτικῶν συγκινήσεων· κατελαμβάνετο ὑπὸ σκοτοδίνης, ὅταν, ἐν μιᾷ στιγμῇ ἄνευ λόγου, ἐκ μωρᾶς τῆς τύχης συμπτώσεως ἐσώρευε τραπεζογραμμάτια· ἐκινδύνευε συγκοπήν, ὅταν ἡ ἅρπαξ χεὶρ τοῦ πάγκου τῷ ἐσάρονε τὸ κατάθεμά του, τὰ χρήματά του, διότι ἦσαν ἰδικά του τὰ χρήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρὸ στιγμῆς εἶχεν ἀφαιρέσει καὶ αὐτὸς παρ' ἄλλων.

Τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία ὑπημείβοντο κατὰ τὰς ἀσυνειδήτους τῆς τύχης τροπάς, ἀρυπνίζοντα πάθη ἄγνωστα τέως ἐν τῇ ψυχῇ του. Ἡ ἀνάγκη τῶν ἐκτάκτων, τῶν ζωηρῶν συγκινήσεων, ἥτις ἐνίοτε ὑπολανθάνει καὶ ὑπὸ τοὺς ἀπαθεστέρους φαινομένους ὀργανισμούς, ἐξερράγη καὶ παρ' αὐτῷ κυριαρχική, ἀκράτητος.

Καὶ τὰ κηρία ἐτήκοντο καὶ ὑπὸ τὴν παλλομένην, τὴν ὠχρόλευκον αὐτῶν λάμψιν ἡ πρασίνη τράπεζα ἐξηγρίου τὸ ὀψιγενὲς πάθος του, ὡς ἡ ἐρυθρὰ ὀθόνη τὸν ταῦρον· οἱ δὲ ῥῆγαι καὶ οἱ φάνται καὶ αἱ ντάμαι ἤσκουν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἀνίκητον βασκανίαν, ἣν τὸ βλέμμα τοῦ κροταλίου ἐπὶ τοῦ ὀρίσσοντος πτηνοῦ.

Πολλάκις ἐξ αὐτομάτου ἀντιδράσεως, ἐξ αἰσθήτος ἀμύνης ὁρμεμφύτου, ἀπεπειράθη νὰ ἐγερθῇ, νὰ τραπῇ εἰς φυγήν, ἀλλὰ δύναμις μυστηριώδης, δυσπολέμητος τὸν συνεκράτει ἐκεῖ καθηλωμένον, ἀκίνητον.

Διατί ἐπὶ τέλους νὰ φύγῃ τόσον ἐνωρίς; κερδίζει ὀκτακοσίας δραχμάς· διατί νὰ μὴ τὰς διπλασιάσῃ ἤδη ὅτε ὁ ἄνεμος τῆς τύχης πνέει οὔριος; Ἀλλ' ὁ πάγκος τῷ ἐσάρωσε τὰ πάντα. Καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ἀργέντης ὅστις ἐκέρδιζε, τὸν ἐδάνεισε προθύμως.

Καὶ τὰ κηρία ἐτήκοντο· καὶ τὰ κέρδη καὶ αἱ ζημίαι ὑπημείβοντο.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ θόρυβος τῆς νυκτερινῆς ζωῆς εἶχεν ἐκπνεύσει τελείως εἰς τὰς ὁδούς· ἀπὸ πολλῶν ὡρῶν δὲν ἠκούοντο πλέον αἱ φωναὶ τῶν παίδων ψαλλόντων τὸν Ἅγιον Βασίλειον, οὐδ' ἐκυλίοντο πλέον ἀνὰ τὰς ὁδοὺς αἱ ἄμαξαι πυκναί.

Ἦτο μεσονύκτιον; ἤγγιζεν ἡ αὐγή; τὸ ἠγνόει· εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ ὡρολόγιόν του, ἀλλ' ἐλησμόνησε νὰ ἴδῃ τὴν ὥραν.

Ἐπλησίασε πρός τι παράθυρον καὶ τὸ ἤνοιξε διὰ νὰ δροσίσῃ ὀλίγον τὴν φλεγμαίνουσαν κεφαλήν του. Ἤδη εἰς ποικίλην κλίμακα τόνων ἠχοῦν τῶν ναῶν οἱ κώδωνες. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἀπώτατος ἦχος κώδω-

[1] Ἴδε σελ. 257

νος, μόλις ἀκουόμενος ἐν τῇ ἠρεμίᾳ τῆς νυκτός, γλυκὺς ἐν τῇ μονώσει του, μελαγχολικός, μὲ ἀτόνους ἐκπνέοντας παλμούς. Εἶναι ὁ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου. Ὦ! τὸν ἀναγνωρίζει τὸν κώδωνα τοῦ ναοῦ τῆς ἐνορίας του! Πρώτη φορά, διαλογίζεται, ἡ γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιά του δὲν θὰ πᾶν στὴν ἐκκλησιὰ αὐτὴν τὴν ἡμέρα. Περιμένουν τὸν πατέρα νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὸ χαρτοπαίγνιο! Καὶ ἐν τῇ συλλήψει τῆς σκέψεως ταύτης αἴσθημα λύπης, αἴσθημα αὐτοκαταδίκης, ἀηδίας τοῦ ἰδίου ἐγώ, συνέσχε τὴν ψυχήν του. Ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τοῦ αἰσθήματος τούτου δραστηριώτερον ἀπεπειράθη τὴν φυγήν. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ φωνὴ τοῦ Ἀδριώτη τῷ ἐψιθύρισε. «Ἐκερδίσατε σέτε, δὲν μαζεύετε τὰ λεπτά σας;»

Καὶ τὸ χρῆμα ἐξηκολούθει σωρευόμενον καὶ φεῦγον ἐπαλλήλως.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ χθαμαλοῦ λορίσκου, ὅστις ἁπλοῦται ὄπισθεν τῶν στρατώνων τοῦ πυροβολικοῦ, στεφόμενος ὑπὸ τριῶν καχεκτικῶν κυπαρίσσων ἐκρότουν τὰ πυροβόλα χαιρετίζοντα τὴν ἕω τῆς πρώτης τοῦ ἔτους. Καὶ ἡ μελῳδία τοῦ ἐωθινοῦ, τοῦ αὐτοῦ ἐωθινοῦ, ὑπὸ τοὺς ἤχους τοῦ ὁποίου ἀπὸ τῆς πρώτης ἠοῦς τοῦ βίου του, παῖς ἔτι στρατιώτης τοῦ συντάγματος, ἀφυπνίζετο φαιδρός, ἔρθασε μέχρις αὐτοῦ ἄτονος, συγκεχυμένη.

Ἠγέρθη τότε τεταραγμένος· συνέλεξε τὰ κέρδη του διὰ σπασμωδικῆς χειρὸς καὶ κατῆλθε τρέχων, ἀλλόφρων, κατειλημμένος ὑπὸ τρόμου τῆς κακοποιοῦ Δυνάμεως, ἥτις τὸν εἶχε κρατήσει ἐκεῖ καθηλωμένον.

Ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τοῦ ἐωθινοῦ οἱ τόνοι ἐγίνοντο μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀρτιώτεροι, ἀρρενωποί· μετ' ὀλίγον δὲ διεσταυρώθη πρὸς τὴν μουσικὴν τῆς φρουρᾶς, ἥτις παρήλασε πρὸ αὐτοῦ παιανίζουσα τὸ χαρμόσυνον ἐγερτήριον. Ἔκυπτε φεύγων· ἐνόμισεν, ὅτι οἱ τόνοι ἐκεῖνοι τοῦ ἐωθινοῦ, εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἠπείθησεν, ἔσκωπτον τὸν στρατιώτην, ὅστις ὑπὸ τοὺς ἤχους αὐτοῦ ἐξηντλημένος, καρηβαρῶν, παραπαίων, μετέβαινε πρὸς ὕπνον, ὡς ἂν ἤκουε τὴν μουσικὴν σημαίνουσαν ἀποχώρησιν.

Κύπτων ἔταμε διὰ τῆς ὁδοῦ Προαστείου τὴν λεωφόρον Πανεπιστημίου καὶ τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας, εἰσελθὼν εἰς τὴν ὁδὸν Σόλωνος, ἣν διέσχιζε κατὰ μῆκος μεταβαίνων εἰς τὸν οἶκον του.

Ἤδη ἀνέτελλεν ἡ ἡμέρα· ἡμέρα ὁμιχλώδης, ὑγρά, ὑπαρά, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες πληροῦσι τὴν ψυχὴν ἀνίας καὶ ἀηδίας· ἀχλὺς πυκνὴ ἐκάλυπτε τὴν γῆν, ἐφ' ἧς μόλις ἐπέπλεον ὁ Λυκαβητὸς καὶ τοῦ Παρθενῶνος αἱ κορυφαί· ἀχλὺς ὑπόπυρρος, παχεῖα, καθ' ἧς μετ' ἀγωνίας ἐπάλαιε τὸ ἄτονον φῶς τοῦ ἡλίου, τοῦ ὁποίου ὁ δίσκος, λευκός, ἀλαμπής, ἀνήρχετο βραδέως ἀπὸ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Ὑμηττοῦ. Χωρὶς οὐδόλως νὰ βρέξῃ, ἡ ὁδὸς ἦτο πεπληρωμένη βορβορώδους πηλοῦ, ἐνῷ αἱ πλάκες τῶν πεζοδρομίων ἀνέδιδον γλοιώδη ὑγρασίαν. Ἀπὸ τῶν ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ παντοπωλείων, μαγειρείων καὶ ἄλλων παντοειδῶν καταστημάτων ὑπαροὶ καὶ νωθραλέοι ὑπηρέται διήνοιγον τὰς θύρας, ἀφ' ὧν ἐξεχύνετο εἰς τὴν ὁδὸν ἐμετικὴ δυσοσμία σαπρίας ἀπὸ τῶν ἐν κλειστῷ ἐδωδίμων τῶν ἐγκατεσπαρμένων λειψάνων τῶν νυκτερινῶν εὐωχιῶν. Καὶ οἱ παῖδες τῶν κρεωπωλείων ἔπλυνον τὸ πλακόστρωτον ἔδαφος, ἀπολύοντες εἰς τὴν ὁδὸν ἐρυθροκιτρίνους ῥύακας ἐκ τοῦ αἵματος καὶ τῶν ἀπορριμμάτων τῶν σφαγίων, οἵτινες ἔβαινον ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, παραλλήλως τῶν πεζοδρομίων, πηκτοί, νωχελεῖς, ἀνακόπτοντες τὴν περαιτέρω πορείαν των ἐκ τῶν ἐπιπροσθούντων κατ' ἀποστάσεις σωρῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ σχηματίζοντες λίμνας, ὧν τὰς ὄχθας ἔστεφεν ὁ βορβορώδης πηλὸς τῆς ὁδοῦ. Οἱ πλανόδιοι κύνες, πεινηλέοι, ἀνεσκάλευον τοὺς πρὸ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν σωροὺς τῶν ἀπορριμμάτων, ἢ ἀνατρέποντες τοὺς πλήρεις τοιούτων σεσηπότας κορφίνους, ἢ τὰ ἐν ἀποσυνθέσει ἐκ λευκοσιδήρου δοχεῖα ἀναμένοντα ἐκεῖ τὴν διέλευσιν τοῦ ὁδοκαθαριστοῦ, ἠμφισβήτουν πρὸς ἀλλήλους δι' ἀγρίων ὑλακῶν τὴν βδελυρὰν λείαν, ἐνῷ ὕπερθεν ἐπλατάγιζον αἱ μελαναὶ πτέρυγες πλήθους κοράκων, ἐκκινούντων ἀπὸ τοῦ Λυκαβητοῦ καὶ τῶν πέριξ λόφων πρὸς τοὺς ἔξωθεν τῆς πόλεως ἀγρούς, εἰς νομὴν θνησιμαίων.

Ὁ δὲ λοχαγὸς ἔβαινε ταχέως, ὑφιστάμενος τὴν ἀηδῆ μελαγχολίαν τοῦ περιβάλλοντος, ἐντείνουσαν τὴν ἐσωτέραν τῆς ψυχῆς του ἀνίαν. Καὶ ποῦ μὲν συνήντα βραδύναντα μέθυσον, ἀπόβρασμα τῶν οἰνοπωλείων, ὃν κατέλαβε τῆς ἡμέρας τὸ φῶς ἐπερειδόμενον τοίχου ἐν καρώσει ἠλιθιότητος, ποῦ δὲ διεσταυροῦτο πρὸς ἑτέρους χαρτοπαίκτας ἀποχωροῦντας ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς ἡμέρας φῶς, ἐξ ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς κοινωνικῆς κλίμακος, οὓς ἐν τῇ αὐτοκαταδίκῃ του ἀνεγνώριζε πάντας ὁμοτίμους, μὲ τοὺς ὀρθαλμοὺς ἐρυθρούς, μορφὰς πελιδνάς, εἰδεχθεῖς ἐκ τοῦ πείσματος τῶν ἀπωλειῶν, καὶ τῆς ἀϋπνίας, βήχοντας βραγχωδῶς, ἀποχρεμπτομένους, μονολογοῦντας μονολόγους ἀρῶν καὶ βλασφημίας.

Προσήγγιζεν ἤδη τὸν οἰκόν του φεύγων τὰς ἀηδεῖς ταύτας ἐντυπώσεις, αἵτινες περιέσφιγγον τὴν ψυχήν του, ὅτε ἡ μελῳδία τοῦ ἐωθινοῦ ἔπληξε καὶ πάλιν τὴν ἀκοήν του· ἀλλ' ἤδη οἱ τόνοι αὐτοῦ ἀπὸ μακροτάτης ἀποστάσεως ἔρθανον ἐσβεσμένοι, ὡς ψίθυρος γλυκεροῦ παραπόνου, ἐξερχομένου ἀπὸ τοῦ στήθους ἀγαπώσης ψυχῆς.

Ἡ σύζυγός του καὶ τὰ τέκνα του εἶχον ἤδη ἀρυπνισθῆ, ἀναμένοντες αὐτὸν δειλοὶ καὶ περίλυποι. Τὸν περιέβαλον διὰ τῆς ἀγκάλης των καὶ τῶν εὐχῶν των, αὐτὸς δέ, κύπτων σιωπηλός, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἔρριψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὰ ἄτιμα κέρδη καὶ ἔπεσε βαρὺς ἐπὶ τῆς κλίνης του.

Ἀλλ' ὁ κόρος οὗτος, αὐτὴ ἡ ἐχειλίζουσα ἀηδία, ἥτις συνεῖχεν αὐτὸν ἦτο ἄρᾳγε ἀμετάκλητος; Τοῦ ταπεινοῦ πάθους οἱ νυγμοὶ δὲν ἤθελον κεντήσει πλέον τὴν τιμίαν ψυχήν του; Οἴμοι! τῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου ἡ διάρκεια, ὡς καὶ ἡ τοῦ βίου του αὐτοῦ δὲν ἐξαρτῶνται, ὄχι, ἀπὸ τῆς βουλήσεώς του.

Δ.'

Ἐπάλαισεν, ἐπὶ πολὺ ἐπάλαισεν ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος κατὰ τοῦ τέως ἀγνώστου εἰς αὐτὸν πάθους, ὅπερ εἶχε συναρπάσει ἐξαπίνης τὴν ἤρεμον ψυχήν του. Δὲν εἶχε κἂν τὴν ἐκ τῆς ἱκανοποιήσεως αὐτοῦ χαράν· ἔστενεν ὑπὸ τὴν τυραννίαν του, ἔρριπτεν ὑπὸ τὴν ἐπιβολήν του, ὡς ὁ δοῦλος ὑπὸ τὴν μάστιγα, ἡ ὁποία ἀποσπᾷ ἀπ' αὐτοῦ τὰς σάρκας καὶ τὸ αἷμά του. Διέβλεπε τὸν ὄλεθρον τοῦ οἴκου του, ἐπελαύνοντα ἀπὸ ῥυτῆρος καὶ ἀντέδρα.

Ἀντέδρα δι' ὅλης τῆς ἐναπολειφθείσης αὐτῷ ἠθικῆς ἰσχύος. Ἐρρίπτετο εἰς τὰς ὑπηρεσιακὰς ἀσχολίας μετὰ μείζονος μανίας. Συνεκέντρου πᾶσαν ἐργασίαν, ἐδημιούργει τοιαύτην. Μέχρι βαθείας νυκτὸς ἀντέγραφεν, ἰσολογίζεν, ἐλπίζων καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ καμάτου. Τὴν ἑσπέραν ἐδημιούργει προσκόμματα εἰς τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν τοῦ χρόνου· ἢ ἐκάλει εἰς τὸν οἶκον φιλικὴν οἰκογένειαν, ἢ ἐξήρχετο μετὰ τῶν οἰκείων. Ἀλλὰ δὲν εἶχε τὸ σθένος νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ οὕτω.

Διότι, κατὰ μικρόν, καὶ ὁ ἀγὼν οὗτος, ὃν κατέβαλλε πρὸς θεραπείαν του, ἀπέβη πρὸς αὐτὸν ἐξ ἴσου ἀνιαρὸς καὶ βαρύς, ὅσον καὶ ἡ ἐκ τοῦ ψυχικοῦ πάθους του τυραννία. Ἀηδίασε τὰ φάρμακα ὅσον καὶ τὴν νόσον καὶ ἠσθάνθη ποιάν τινα ἀνακούφισιν, ὅταν ἔκυψεν ἄνευ ἀντιδράσεως, ὅταν ὑπετάγη ἄνευ ὅρων εἰς τὸ κράτος τῆς Εἱμαρμένης.

Τότε, ὅταν ἔπαυσε πλέον ἐλπίζων εἰς τὴν ἴασίν του, ἀνεμέτρησε πόσον ἦτο δυστυχής. Ἀλλ' ὑπάρχει ποιά τις εὐτυχία ἐν τῇ ἀκριβεῖ συνειδήσει τοῦ βαθμοῦ τῆς δυστυχίας μας.

Ἔκτοτε ἀναγκαίως, ἐξ αὐτομάτου, ὅταν ἤρχετο ἡ μοιραία ὥρα, ἡ τράπεζα περὶ τὴν ὁποίαν ἐδείπνει τὸ ἑσπέρας ἡ μικρὰ οἰκογένεια, τὸν ἀπεδίωκεν ἐφ' ὅσον τὸν εἵλκυεν ἡ πρασίνη τράπεζα τῆς χαρτοπαικτικῆς αἰθούσης. Ἐνῷ ἔτι ἔτρωγον τὰ μικρά, ἠγείρετο ἀποτόμως, ὑπείκων εἰς τὸν ἀρανῆ τῆς ψυχῆς του τύραννον, ὡς εἰς πρόσταγμα στρατιωτικόν, ἐπόρπου τὸ ξίφος, ἔρριπτεν ἐπὶ τῶν νώτων τὸν μανδύαν, ἔθετεν ἐν τῷ κόλπῳ τὴν κλεῖδα τῆς ἐξωθύρας καὶ ἐξήρχετο σπεύδων, συνοδευόμενος ἀπὸ τὰ βλέμματα τὰ δειλά, τὰ ἀνωφελοῦς ἱκεσίας ἔμπλεα, τῆς γυναικός του καὶ τῶν μικρῶν κορασίων, τὰ ὁποῖα τὸν προέπεμπον ψελλίζοντα τὴν εὐχήν, καλὴν νύκτα πατέρα.

Θλιβεραί, ἀτέρμονες διέρρεον αἱ νύκτιαι ὧραι ἐν τῷ οἴκῳ του. Ἡ Εἰρήνη ἐνώπιον τῶν τέκνων της ἔκρυπτε τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα δειλὰ ἐκυλίοντο ἐπὶ τῶν παρειῶν της. Προεγύμναζεν αὐτὰ εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἐπιούσης καὶ ἡ μελῳδικὴ φωνή των ἐνάρκονε τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς της. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἡ Μαρία καὶ ἡ Ἑλένη ὑπνωττον ἐπὶ τῶν γονάτων της. Ἔφερε τότε αὐτὰ εἰς τὰς μικράς των κλίνας, ἀμέριμνα, κοιμώμενα μετὰ τῆς ἀταράκτου γαλήνης, ἣν προσδίδει, φαίνεται, εἰς τὰ μικρὰ τῆς ἀγρυπνούσης μητρὸς ἡ στοργή. Μόνη τότε ἀνεστρέφετο μετὰ τῶν διαλογισμῶν της τῶν πικρῶν, ὑπελόγιζε τὴν πρόοδον τῆς συμφορᾶς, τὴν προϊοῦσαν κατερείπωσιν τοῦ οἴκου της. Ἔβλεπεν ἤδη ἐναργῶς διὰ τῶν ὀρθαλμῶν τῆς ψυχῆς τὸ Φάσμα τῆς Πείνης, ἐγεῖρον τὴν χεῖρά του τὴν λειπόσαρκον, ὅπως κρούσῃ τὴν θύραν των.

Λὲς πῶς ἦταν χθὲς ἀκόμα, διελογίζετο, ὅπου ἦσαν τόσον εὐτυχισμένοι! Τίποτε δὲν τοὺς ἔλειπε· ἀπὸ τὸ μισθὸ τοῦ Γεώργη της, ἀπὸ τὴ μικρή της προῖκα ἔβαναν μάλιστα κατὰ μέρος. Μὲ τὴν οἰκονομία, ἂν θέλῃς καὶ μὲ τὴ στέρησι, ἄρχισαν νὰ γίνωνται τῶν κοριτσιῶν ἡ προικούλαις· καμμιὰ λύπη δὲν εἶχε μπῆ στὸ σπίτι τους ποτέ· γέλοιο καὶ χαρὰ ἦταν ἡ ζωή τους. Πάνε ὅμως αὐτὰ τώρα. Τώρα ὅλα τὰ ἐσκούπισε τὸ παιγνίδι, ὅλα. Καὶ τὰ στολίδια της, πολὺ δὰ ποῦ τὴν ἔμελε γιὰ δαῦτα, μόνο ποῦ θὰ στόλιζε μ' αὐτὰ ἀργότερα τὰ κοριτσάκια της, πάνε κι' αὐτά. Κ' ἐκείναις ἡ τέσσερες λαχειοφόρες, ποῦ εἶχε μὲ τόνομα τοῦ καθενὸς χωριστὰ γιὰ τὴν τύχη, πέταξαν κι' αὐταῖς. Πάει καὶ τὸ σπιτάκι τους τὸ φτωχικό, προχθὲς τὸ βγάλαν στὸ σφυρί. Σὲ λίγο πρέπει νὰ τ' ἀδειάσουν· καὶ τί εὐτυχισμένοι ποῦ ἔζησαν ἐδῶ μέσα αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιά τους στὸ ταπεινὸ σπιτόπουλο ποῦ ἔχτισε, ὁ Θεὸς ξέρει μὲ τί στερήσεις, ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας της, ὁ φτωχὸς ἀπόστρατος γιὰ τὴ μονάκριβη τὴν κόρη του. Ὅλα τώρα φτερούγισαν. Καὶ νὰ τὸν ἔβλεπε τοὐλάχιστον εὐτυχισμένο τὸ Γεώργη της, ὑπομονή. Ἀλλ' αὐτὸν τὸν τρώει περισσότερο τὸ σαράκι· ὅλο καὶ σβύνει. Ἐνῷ ποτὲ αὐτὴ δὲν τοῦ μίλησε πικρά, τὴν βλέπει καὶ σκύβει τὰ μάτια ἀπὸ ἐντροπή. Τηράει στὰ μάτια τὰ παιδιά του καὶ βουρκόνουν τὰ δικά του.

Καὶ ἐν ἀναστροφῇ τῶν θλιβερῶν τούτων σκέψεων διήρχοντο αἱ πικραὶ ὧραι. Ἐν τῇ ἡσύχῳ συνοικίᾳ ἔθνησκον ἤδη τὰ φῶτα τῶν οἰκιῶν. Μόνον τὸ φῶς τὸ φωτίζον τὰ ἰδικά της παράθυρα, ὁ σύντροφος τῆς μονώσεώς της, ἔλαμπεν ἀσθενές, ὡς λυχνία φωτίζουσα νεκρόν. Ἡ σιγὴ τοῦ μηδενισμοῦ ἠπλοῦτο ἤδη ἐπὶ τῆς ὑπνωττούσης πόλεως, καὶ τὴν σιγὴν ταύτην μόνον διέκοπτε τὸ μελαγχολικὸν τὶκ-τὰκ τοῦ ὡρολογίου, τοῦ ὁποίου οἱ δεῖκται, ψυχρῶς, ἀνοικτιρμόνως, ἐσημείουν τὴν βραδεῖαν πορείαν τῶν ἀλγεινῶν ὡρῶν. Ἂς περιμείνῃ ἀκόμη, ἐσκέπτετο, ἂς μὴ πέσῃ ἀπὸ τώρα· ἔπειτα μήπως τῆς πάει ὕπνος; Μὰ τουρτουρίζει ἀπὸ τὴ νυχτερινὴ παγωνιά· ἂν δὲ βαριέται. Σὲ λίγο θὰ ἔλθῃ ὁ ἄνδρας της, χωρὶς ἄλλο· εἶναι δύο ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα. Ἔπειτα τὴν ἄρησε τόσο λυπημένη, ἄρρωστη. Ὅπου εἶναι θὰ φανῇ. Θὰ τὸν περιμείνῃ καὶ θὰ τὸν παρακαλέσῃ θερμὰ μὲ τὰ δάκρυα τοῦ πόνου στὰ μάτια. Θὰ τοῦ πῇ νὰ λυπηθῇ τὴ Μαρίκα του, τὴν Ἑλενοῦλα του· νὰ μὴ πιάσῃ πλειὰ στὸ χέρι τὰ καταραμένα τὰ χαρτιά.

Ἀλλὰ δὲν ἐπανήρχετο. Πολλάκις ἔτρεχε πρὸς τὸ παράθυρον, νομίζουσα, ὅτι ἀκούει τοῦ ξίφους του τὴν κλαγγὴν ἐν τῇ πενθίμῳ σιγῇ τῆς νυκτός· τίποτε. Ἦτο θυρὶς τεθραυσμένου φανοῦ, ἥτις ἠωρεῖτο ἐξηρθρωμένη καὶ ἣν ἔπληττε μαινόμενος ὁ βορρᾶς· ἦτο ἡ βροχή, ἥτις ἔδερε λυσσωδῶς τὴν ἐκ λευκοσιδήρου ὑδρορρόην. Καὶ ὁ κάματος τοῦ σώματος προσετίθετο εἰς τὸν ψυχικὸν κάματον τῆς ἀτυχοῦς γυναικός. Ἐσύρετο τότε πρὸς τὴν κλίνην, μεταξὺ τῶν τέκνων της καὶ οἱ λυγμοί της συνώδευον τὸν ἤρεμον, τὸν ἀτάρακτον αὐτῶν ὕπνον.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΓΑΛΕΟΤΟΣ[1]

Δρᾶμα τοῦ Ἰωσὴφ Ἐτσεγαράη (José Echegaray) μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἱσπανικοῦ ὑπὸ **Δ. Βικέλα.**

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ, ΜΕΡΣΕΔΗ, ΕΡΝΕΣΤΟΣ

(Αἱ δύο γυναῖκες κάθηνται ἐπὶ τοῦ σοφᾶ. Ὁ ΕΡΝΕΣΤΟΣ ὄρθιος).

ΜΕΡΣΕΔΗ πρὸς τὸν ΕΡΝΕΣΤΟΝ

Δὲν ἦλθες νὰ μᾶς ἰδῇς διόλου σήμερον.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ὄχι.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ τὸν Πεπῖτον, δὲν τὸν εἶδες;

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ὄχι, δὲν τὸν εἶδα.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Εἶναι μόνος ἐπάνω ὁ καϋμένος.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ καθ' ἑαυτὸν

Καὶ ἂς μείνῃ!

ΜΕΡΣΕΔΗ μυστηριωδῶς πρὸς τὴν ΘΕΟΔΩΡΑΝ

Ἤθελα νὰ φύγῃ. Ἔχω νὰ σοῦ ὁμιλήσω.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἐσύ;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ναί, διὰ κάτι πολὺ σοβαρόν.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Εἰπέ το.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Πῶς, ἂν δὲν φύγῃ αὐτός;...

ΘΕΟΔΩΡΑ

Δὲν σὲ ἐννοῶ.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Κάμε τον νὰ μᾶς ἀφήσῃ γρήγορα.

(Λέγουσα ταῦτα, χαμηλῇ τῇ φωνῇ πάντοτε, λαμβάνει τὰς χεῖρας τῆς ΘΕΟΔΩΡΑΣ καὶ τὰς σφίγγει θωπευτικῶς. Ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ τὴν παρατηρεῖ ἔκθαμβος, μηδὲν ἐννοοῦσα).

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἂν τὸ ἐπιθυμεῖς... Ἐρνέστε, μοῦ κάμνεις μίαν χάριν;

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Μετὰ χαρᾶς.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἂν ἤθελες νὰ ἐρωτήσῃς τὸν Πεπῖτον... Ἀλλὰ σοῦ δίδω ἐνόχλησιν.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Καθόλου.

ΜΕΡΣΕΔΗ καθ' ἑαυτήν

Μὲ πόσην τρυφερότητα, καὶ τί ὕφος!

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἐὰν ἐρρόντισε ν' ἀνανεώσῃ τὴν ἐνοικίασιν τοῦ θεωρείου μας καθὼς του εἶπα... Ἠξεύρει.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν. Ἀμέσως!

ΘΕΟΔΩΡΑ

Εὐχαριστῶ, Ἐρνέστε. Μὲ συγχωρεῖς.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Μὲ τὰ σωστά σου! (*διευθύνεται πρὸς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς καὶ ἐξέρχεται*).

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ, ΜΕΡΣΕΔΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ

Κάτι πολὺ σοβαρόν! Μὲ τρομάζεις, Μερσέδη. Τὸ ὕφος αὐτό, αὐτὸ τὸ μυστήριον... Τί εἶναι;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Πρᾶγμα πολὺ σπουδαῖον.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Διὰ ποῖον.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Δι' ὅλους σας.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὅλους μας!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Διὰ τὸν Ἰουλιανόν, τὸν Ἐρνέστον καὶ σέ. Θὰ ἰδῇς.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Καὶ τοὺς τρεῖς;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ναί, καὶ τοὺς τρεῖς.

(Ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ βλέπει μετ' ἐκπλήξεως τὴν ΜΕΡΣΕΔΗΝ. Μικρὰ παῦσις.)

ΘΕΟΔΩΡΑ

Λέγε λοιπὸν γρήγορα.

ΜΕΡΣΕΔΗ

(*Καθ' ἑαυτήν*) Ἤθελα... ἀλλ' ὄχι· πρέπει νὰ ὑπάγω ἐμπρὸς διότι τὸ πρᾶγμα περιπλέκεται. (*Ὑψώνουσα τὴν φωνήν.*) Ἄκουσέ με, Θεοδώρα. Ὁ ἄνδρας μου εἶναι ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρός σου, εἴμεθα ὅλοι μία οἰκογένεια, εἰς τρόπον ὥστε, καὶ εἰς ζωὴν καὶ εἰς θάνατον, χρεωστοῦμεν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον προστασίαν, καὶ βοήθειαν, καὶ συμβουλήν... Δὲν εἶναι ἀλήθεια; Σήμερον σοῦ προσφέρω ἐγὼ τὴν συνδρομήν μου, — αὔριον, ἂν τὸ φέρῃ ἡ περίστασις, θὰ προσφύγω, χωρὶς νὰ ἐντραπῶ, εἰς τὴν ἰδικήν σου.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Καὶ θὰ τὴν ἔχῃς, Μερσέδη. Ἀλλὰ λέγε τώρα!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἕως σήμερον δὲν ἠθέλησα, Θεοδώρα, νὰ κάμω αὐτὸ τὸ διάβημα. Ἀλλὰ σήμερον ὁ Σεβῆρος μοῦ εἶπε: «Δὲν πρέπει νὰ ὑπάγῃ μακρύτερα ἡ ὑπόθεσις. Διότι τὴν τιμὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου τὴν ἔχω ὡς ἰδικήν μου τιμήν, καὶ εἶναι πράγματα τὰ ὁποῖα μὲ κάμνουν ν' ἀδημονῶ ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ λύπην! Ἄλλο νὰ μὴ ἀκούω παρὰ ὑπαινιγμοὺς πλαγίους, ἄλλο νὰ μὴ κάμνω παρὰ νὰ χαμηλόνω τὰ βλέμματα καὶ νὰ ἀπορεύγω τοὺς ἀνθρώπους! Εἶναι ἀνάγκη νὰ δοθῇ τέλος εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ παρατράγωδα, καὶ δὲν ὑποφέρεται πλέον ν' ἀκούω ὅσα λέγονται εἰς τὴν Μαδρίτην».

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἐξακολούθει, ἐξακολούθει!

1 Ἴδε σελ. 260

ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΦΥΡΑ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΜΥΚΗΝΑΣ

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἄκουε λοιπόν. (*Σιωπῇ ἡ Μερσέδη προσηλόνει τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς Θεοδώρας.*)

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἐμπρός! Τί λέγουν; Θεέ μου!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἠξεύρεις, ὅταν κάμνῃ κρότον τὸ ποτάμι, θὰ 'πῇ ὅτι τρέχει νερόν, πολὺ ἢ ὀλίγον.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Δὲν ἠξεύρω ἂν κάμνῃ κρότον ἢ ὄχι, δὲν ἠξεύρω πολὺ ἢ ὀλίγον νερόν, ἠξεύρω μόνον ὅτι κοντεύω νὰ τρελλαθῶ!

ΜΕΡΣΕΔΗ

(*Καθ' ἑαυτήν*) Ἡ καϋμένη! Πῶς τὴν λυποῦμαι! (*ὑψόνουσα τὴν φωνήν.*) Ἀλλά, τέλος πάντων, δὲν ἐκατάλαβες;

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἐγώ; ὄχι.

ΜΕΡΣΕΔΗ

(*Καθ' ἑαυτήν*) Τὸ παρακάμνει ὅμως. (*Ὑψόνουσα τὴν φωνὴν καὶ μετὰ δριμύτητος:*) Γίνεται τὸ παίγνιον τοῦ κόσμου.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ποῖος;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Πῶς ποῖος; Ὁ ἄνδρας σου!

ΘΕΟΔΩΡΑ, ἐγειρομένη ὁρμητικῶς.

Ὁ Ἰουλιανός! Ψεῦδος! Κακοήθης ὁποιος τὸ εἶπε τοῦτο. Ἀ! Ἂν τὸν εἶχε ὁ Ἰουλιανός ἕως ἐκεῖ ὅπου ρθάνει τὸ χέρι του...

ΜΕΡΣΕΔΗ (ἡσυχάζουσα τὴν ΘΕΟΔΩΡΑΝ καὶ βιάζουσα αὐτὴν νὰ καθίσῃ πλησίον της ἐπὶ τοῦ σοφᾶ).

Ἔπρεπε νὰ ἔχῃ χέρια διὰ πολλούς, διότι ἂν ἀληθεύῃ ὅ,τι λέγεται, ὅλοι ρρονοῦν τὰ ἴδια.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, περὶ τίνος πρόκειται; Τί εἶναι αὐτὸ τὸ φοβερὸν μυστήριον; Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνει ὁ κόσμος;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἄκουσε. Θεοδώρα. Εἶσαι πολὺ παιδί. Εἰς τὴν ἡλικίαν σου κάμνει κανείς, χωρὶς κακίαν, ἐλαφρότητας... Καὶ ἔπειτα κλαίει τόσον!... Δὲν μὲ καταλαμβάνεις; Εἰπέ.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὄχι. Πῶς νὰ καταλάβω ἐγώ, ἀφοῦ ἡ ἱστορία αὐτὴ δὲν εἶναι ἰδική μου.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Εἶναι ἡ ἱστορία ἑνὸς ἀσυνειδήτου νέου καὶ μιᾶς γυναικός...

ΘΕΟΔΩΡΑ μετ' ἀγωνίας

Καὶ τὸ ὄνομά της;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Τὸ ὄνομά της...

ΘΕΟΔΩΡΑ

Τί μὲ μέλει τὸ ὄνομά της!...

(Ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ χωρὶς νὰ ἐγερθῇ ἀπομακρύνεται τῆς ΜΕΡΣΕΔΗΣ. Ἡ ΜΕΡΣΕΔΗ καθόσον ὁμιλεῖ πλησιάζει πρὸς αὐτήν, ἐπιμένουσα εἰς τὸ προστατευτικὸν ὕφος της, ἀλλ' ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ ἐξακολουθεῖ ἀπομακρυνομένη μετὰ προδήλου ἀποστροφῆς.)

ΜΕΡΣΕΔΗ

Οἱ ἄνδρες εἶναι ποταποὶ καὶ προδόται, καὶ διὰ μιᾶς ὥρας ἡδονὴν ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὴν γυναῖκα ζωὴν ὁλόκληρον λύπης: τὴν ἀτιμίαν τοῦ συζύγου, τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκογενείας, τὸ μέτωπον σκυμμένον μὲ τὴν σφραγῖδα τῆς καταισχύνης, τὴν περιφρόνησιν τοῦ κόσμου ὡς τιμωρίαν τῆς κοινωνίας,... καὶ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος παιδεύει ἀκόμη σκληρότερα μὲ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως!

(Αἱ δύο γυναῖκες εὑρίσκονται ἤδη εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ σοφᾶ. Ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ ἀποφεύγουσα τὴν ἐπαφὴν τῆς ΜΕΡΣΕΔΗΣ κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ σῶμα καὶ κρύπτει τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς της. Ἐπὶ τέλους ἐνόησε.)

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἔλα κοντά μου, Θεοδώρα . . . (*Καθ' ἑαυτήν.*) Ἡ κακομοίρα, μὲ συγκινεῖ. (*Ὑψώνουσα τὴν φωνήν.*) Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν σὲ ἀξίζει!

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἀλλὰ ἐναντίον τίνος εἶναι αὐτὴ ἡ τυφλὴ καταφορά; . . . Ὄχι, δὲν εἶναι φόβος, δὲν εἶναι τρόμος, δὲν εἶναι δάκρυα εἰς τὰ ἀμάτια μου! Εἰς τὰ ἀμάτια μου δὲν ἔχω παρὰ ἀγανάκτησιν. Ποῖος ἤκουσε ποτὲ ὅσα ἤκουσα! Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Μήπως εἶναι; . . . Μήπως . . .

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ὁ Ἐρνέστος.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἄ! (*Μετά τινα σιωπήν:*) Καὶ ἡ γυναῖκα, ἐγώ. Δὲν εἶναι ἔτσι; (*Νεῦμα καταφατικὸν τῆς Μερσέδης. Ἡ Θεοδώρα ἐγείρεται.*) Ἄκουσέ με καὶ θύμωσε ἂν θέλῃς. Ποῖος εἶναι χειρότερος ἀπὸ τοὺς δύο, δὲν τὸ ξεύρω: ὁ κόσμος ὁ ὁποῖος τὸ ἐφεῦρε τοῦτο, ἢ σὺ ἡ ὁποία μοῦ τὸ ἐπαναλαμβάνεις; Κατηραμένον τὸ στόμα τὸ ὁποῖον ἔδωκε μορφὴν εἰς τὴν ἰδέαν, καὶ κατηραμένος ὁποιος τὴν συνέλαβε, εἴτε μωρὸς ἦτο μόνον, εἴτε αἰσχρός! Τόσον αἰσχρὰ εἶναι ἡ ἰδέα, τόσον φρικτή, ὥστε καὶ μόνον ὅτι δὲν τὴν ἐξερρίζωσα διὰ μιᾶς ἀπὸ τὴν μνήμην μου, μοῦ φαίνεται ἔγκλημα!... Χριστέ μου, πῶς νὰ μοῦ περάσῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν νοῦν! Τὸν εἶδα τόσον δυστυχισμένον καὶ τὸν ἠγάπησα 'σὰν ἀδελφόν! Ὁ Ἰουλιανὸς ἦτο ἡ θεία πρόνοια δι' αὐτόν . . . Καὶ ἐκεῖνος τόσον εὐγενής, τόσον ἔντιμος . . . (*Διακόπτεται, παρατηρεῖ τὴν Μερσέδην καὶ στρέφει τὸ πρόσωπον. Καθ' ἑαυτήν:*) Πῶς μὲ κυττάζει! Δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐπαινῶ ἐμπρός της. Ὥστε, ὦ Θεέ μου, πρέπει καὶ νὰ ὑποκρίνωμαι! (*Δὲν δύναται νὰ ὑποκρύψῃ τὴν συγκίνησίν της.*)

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἔλα, ἡσύχασε.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὤ! τί λύπη μοῦ γεμίζει τὴν ψυχήν . . . τί ἀδημονία . . . τί ρῖγος! . . . Κηλιδωμένη ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην ἐγώ! . . . Ὦ μητέρα μου, ἀγαπητή μου μητέρα! . . . Ὦ Ἰουλιανέ μου! (*Πίπτει ὁλολύξουσα ἐπὶ τῆς πρὸς τ' ἀριστερὰ καθέκλας. Ἡ Μερσέδη προσπαθεῖ νὰ τὴν παρηγορήσῃ.*)

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἐγὼ δὲν ὑπέθετα . . . Συγχώρησέ με . . . Μὴ κλαίῃς . . . Δὲν ἐπῆρα τὰ πράγματα τόσον σοβαρά . . . Ἤξευρα ὅτι τὸ παρελθόν σου εἶναι ἀρκετὴ ἐγγύησις! . . . Ἀλλὰ καθὼς ἦλθαν τὰ πράγματα, πρέπει νὰ ὁμολογήσῃς ὅτι εἰς κάθε ἑκατὸν ἀνθρώπους καὶ οἱ ἑκατὸν θὰ ἔχουν δίκαιον νὰ λέγουν, καὶ διὰ σὲ καὶ διὰ τὸν Ἰουλιανόν, ὅτι εἶσθε πολὺ ἀπερίσκεπτοι καὶ ἐδώσατε ἀφορμὴν εἰς τὸν κόσμον νὰ ὑποθέσῃ τὰ χειρότερα. Σύ, εἴκοσι ἐτῶν νέα, ὁ Ἰουλιανὸς σαραντάρης, καὶ ὁ Ἐρνέστος μὲ τὸν νοῦν γεμάτον νεανικὰς φαντασίας . . . Ὁ σύζυγός σου μὲ τὰς ὑποθέσεις του, ὁ ἄλλος μὲ τὰ ὀνειροπολήματά του, ἐσὺ μὲ τὸν νοῦν χωρὶς φροντίδας, — καὶ εὐκαιρίαι... ὅσαι καὶ ὧραι. Ὅσοι σᾶς ἔβλεπαν εἰς τὸν περίπατον, ὅσοι σᾶς ἔβλεπαν εἰς τὸ θέατρον . . . Ἔκαμαν κακὰ νὰ 'πάγῃ ὁ νοῦς των εἰς τὸ κακόν, ἀλλά, Θεοδώρα, ἂν θέλῃς τὸ σωστὸν καὶ τὸ δίκαιον, νομίζω ὅτι εἰς ὅ,τι ἔγεινε ὁ κόσμος ἔχει τὴν ἁμαρτίαν ἀλλὰ σεῖς ἐδώσατε τὴν ἀφορμήν. Ἡ σημερινὴ κοινωνία, συγχώρησέ μου νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ, ἀπὸ ὅλα τὰ ἐγκλήματα τιμωρεῖ προπάντων, μὲ μεγαλειτέραν ὀργήν, μὲ περισσοτέραν σκληρότητα, καὶ μὲ τὴν μεγαλειτέραν ποικιλίαν εἰς τὰ βασανιστήρια, *τὴν παράτολμον ἀπερισκεψίαν.*

ΘΕΟΔΩΡΑ (στρεφομένη πρὸς τὴν Μερσέδην, ἀλλὰ μὴ προσέχουσα εἰς ὅσα εἶπε).

Καὶ ὁ Ἰουλιανὸς εἶπες . . .

ΜΕΡΣΕΔΗ

Μάλιστα. Εἶναι εἰς τὰ στόματα ὅλης τῆς πόλεως. Καὶ σύ . . .

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἐγώ, ἀδιάφορον! Ἀλλ' ὁ Ἰουλιανός . . . Ὦ Θεέ μου! τόσον καλός, τόσον γενναῖος! . . . Ὅταν μάθῃ . . .

ΜΕΡΣΕΔΗ

Θὰ τὰ ἔμαθε. Ἐνῷ σοῦ ὁμιλῶ, τοῦ τὰ λέγει ὁ Σεβῆρος.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Τί λέγεις!

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ, ἔσωθεν.

Ἀρκεῖ!

ΘΕΟΔΩΡΑ

Θεέ μου!

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ, ἔσωθεν.

Ἄφησέ με!

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἀλλοίμονον! Πηγαίνωμεν γρήγορα ἀπ' ἐδῶ . . .

ΜΕΡΣΕΔΗ (ἀφοῦ ἐπλησίασε πρὸς τὴν πρώτην θύραν δεξιόθεν).

Πηγαίνωμεν, ἀμέσως! Εἶναι ἄλλος ἐξ ἄλλου . . .

(ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ καὶ ἡ ΜΕΡΣΕΔΗ διευθύνονται πρὸς τ' ἀριστερά).

ΘΕΟΔΩΡΑ, ὀπισθοχωροῦσα.

Ἀλλὰ διατί; Δὲν φαίνεται ὡσὰν νὰ ἤμην ἔνοχος; Ἡ συκοφαντία δὲν κηλιδόνει μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξευτελίζει! Εἶναι σπέρμα τόσον σατανικόν, ὥστε ὅσον ἀθῶοι καὶ ἂν εἴμεθα, μᾶς χώνεται εἰς τὰ στήθη καὶ σταλάζει μέσα μας τὴν γεῦσιν τοῦ ἐγκλήματος! Διατί νὰ μὲ δεσμεύῃ ἀνόητος φόβος;

(Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐμφανίζεται εἰς τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ θύραν ὁ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ καὶ ὄπισθέν του ὁ ΣΕΒΗΡΟΣ).

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Θεοδώρα!

(ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ τρέχει πρὸς αὐτόν· ὁ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ τὴν σφίγγει περιπαθῶς εἰς τὴν ἀγκάλην του).

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Εἰς τὴν ἀγκάλην μου! Ἐδῶ εἶναι ἡ θέσις σου!

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ, ΜΕΡΣΕΔΗ, ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ, ΣΕΒΗΡΟΣ

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Διὰ πρώτην φορὰν ἂς περάσῃ, καί, μὰ τὸν Θεόν, εἶναι καὶ τοῦτο πολύ! Ἀλλ' ἐὰν μοῦ ἔλθῃ κανεὶς καὶ πάλιν νὰ κηλιδώσῃ μὲ δάκρυα αὐτὴν τὴν ὄψιν, ὁρκίζομαι — καὶ δὲν ὁρκίζομαι ποτὲ ἐπὶ ματαίῳ, — ὅτι δὲν θὰ περάσῃ πλέον τὸ κατῶφλι τῆς θύρας μου, καὶ ἀδελφός μου ἂν εἶναι!

(Παῦσις· ὁ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ θωπεύει καὶ παρηγορεῖ τὴν ΘΕΟΔΩΡΑΝ).

ΣΕΒΗΡΟΣ

Ἐπανέλαβα ὅσα λέγει ὁ κόσμος διὰ σέ, Ἰουλιανέ.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ψεύδη αἰσχρά!

ΣΕΒΗΡΟΣ

Εἴθε νὰ εἶναι.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Εἶναι!

ΣΕΒΗΡΟΣ

Δὲν ἀρίνεις νὰ σοῦ εἰπῇ κανεὶς ὅ,τι λέγει ὁ κόσμος ὅλος.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἀνδίαι, ψεύδη, βρῶμαι!

ΣΕΒΗΡΟΣ

Τὸ νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνῃ κανείς . . .

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Δὲν εἶναι ὁ τρόπος νὰ τὰ κόψῃ! (*Μικρὰ σιωπή*).

ΣΕΒΗΡΟΣ

Δὲν ἔχεις δίκαιον.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Δίκαιον, καὶ μὲ τὸ παρεπάνω! Ὄχι, ν' ἀρίνω νὰ μοῦ ἀναιβάζῃς ἐδῶ τὴν λάσπην ἀπὸ τὸν δρόμον!

ΣΕΒΗΡΟΣ

Ὅπως θέλεις.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ὄχι, δὲν θέλω!

ΣΕΒΗΡΟΣ

Τὸ ὄνομά σου εἶναι ὄνομά μου.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἀρκεῖ!

ΣΕΒΗΡΟΣ

Καὶ ἡ τιμή σου ἐπίσης.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Συλλογίσου ὅτι εὑρίσκεσαι ἐνώπιον τῆς γυναικός μου. (*Σιωπή*).

ΣΕΒΗΡΟΣ (χαμηλῇ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ).

Ἂν σ' ἔβλεπε ὁ πατέρας μας.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Πῶς; . . . Σεβῆρε, τί σημαίνει τοῦτο;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Σιωπὴ καὶ ἔρχεται ὁ Ἐρνέστος.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὦ ἐντροπή! . . . Ἐὰν ἤξευρε . . .

(Ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ κύπτει κρύπτουσα τὸ πρόσωπον. Ὁ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ προσηλόνει ἐπ' αὐτῆς τὸ βλέμμα).

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ, ΜΕΡΣΕΔΗ, ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ, ΣΕΒΗΡΟΣ, ΕΡΝΕΣΤΟΣ, ΠΕΠΙΤΟΣ.

(Οἱ δύο τελευταῖοι εἰσέρχονται ἐκ τοῦ βάθους τῆς σκηνῆς, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον. Ἰδοὺ ἡ στάσις κατὰ σειράν, ἀριστερόθεν πρὸς τὰ δεξιά, τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς προσώπων: ΜΕΡΣΕΔΗ, ΠΕΠΙΤΟΣ, ΘΕΟΔΩΡΑ, ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ, ΕΡΝΕΣΤΟΣ, ΣΕΒΗΡΟΣ).

ΕΡΝΕΣΤΟΣ (παρατηρῶν ἅμα εἰσέλθῃ τὸν ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ, καὶ τὴν ΘΕΟΔΩΡΑΝ)

(*Κατ' ἰδίαν.*) Αὐτὸς καὶ ἐκείνη! . . . Μὴ ἔγεινε ὅ,τι ἐφοβούμην; . . . Καθὼς μοῦ εἶπεν αὐτὸς ὁ ἀνόητος . . . (*Βλέπων πρὸς τὸν Πεπῖτον εἰσελθόντα κατόπιν τοῦ Ἐρνέστου.*) Δὲν θὰ τὰ ἐφεῦρε αὐτός.

ΠΕΠΙΤΟΣ, (ἀφοῦ παρετήρησε τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς)

Καλὴ 'σπέρα, καὶ καλὴ ὄρεξις, διότι πλησιάζει ἡ ὥρα. — Ἰδοὺ τὰ εἰσιτήρια τοῦ θεάτρου, Θεοδώρα. — Θεῖε μου . . .

ΘΕΟΔΩΡΑ (λαμβάνουσα μηχανικῶς τὸ εἰσιτήριον).

Εὐχαριστῶ, Πεπῖτε.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ (πρὸς τὸν Ἰουλιανὸν χαμηλῇ τῇ φωνῇ).

Τί ἔχει ἡ Θεοδώρα;

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Τίποτε.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Εἶναι ὠχρὰ καὶ ὡσὰν νὰ ἔκλαυσε.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ (μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῇ).

Μὴ σὲ μέλῃ διὰ τὴν γυναῖκα μου!

(Σιωπή. Ὁ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ καὶ ὁ ΕΡΝΕΣΤΟΣ ἀνταλλάσσουν ἓν βλέμμα).

ΕΡΝΕΣΤΟΣ, κατ' ἰδίαν.

Ἀλλοίμονον! Τίποτε δὲν θὰ μοῦ λείψῃ σήμερον!

ΠΕΠΙΤΟΣ

(*Πρὸς τὴν μητέρα του μυστικῶς, δεικνύων διὰ νεύματος τὸν Ἐρνέστον.*) Τρελλὸς διὰ δέσιμον! Ἐπῆγα νὰ τοῦ χορατεύσω κάτι διὰ τὴν Θεοδώραν καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μὲ σκοτώσῃ!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ (κατηφὴς ἀλλὰ μὲ ἀπόφασιν καὶ ὕφος εὐγενές.)

Ἰουλιανέ, ἐσκέφθην ὡρίμως διὰ τὴν γενναίαν σου προσφοράν . . . καὶ μολονότι τὰ χείλη μου δὲν εὑρίσκουν λέξεις . . . μολονότι διστάζουν καὶ κοντοστέκονται . . . μολονότι γνωρίζω ὅτι καταχρῶμαι τὴν καλοσύνην σου . . . Ἐπὶ τέλους, Ἰουλιανέ, δὲν ἠμπορῶ νὰ δεχθῶ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν μοῦ προσφέρεις.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Διατί;

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Διότι εἶμαι . . . καθὼς εἶμαι: ποιητής, ζῶν μὲ ὄνειρα. Καὶ τοῦ πατρός μου αἱ προσπάθειαι νὰ μὲ ἀλλάξῃ δὲν ὠφέλησαν. Θέλω νὰ ταξειδεύσω. Δὲν ἔρχομαι εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ὑποταγήν. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ὑποβληθῶ, καθὼς οἱ ἄλλοι, εἰς ζωὴν ἀκύμαντον. Πνεῦμα τυχοδιωκτικόν, πηγαίνω, νέος Κολόμβος . . . Ἐπὶ τέλους, ἂς εἰπῇ ὁ Σεβῆρος ἂν δὲν ἔχω δίκαιον.

ΣΕΒΗΡΟΣ

Λαλεῖς μὲ τὸ στόμα τῆς σοφίας καὶ ὡς ἄνθρωπος ποὺ ἠξεύρει τί λέγει. Πρὸ καιροῦ πολλοῦ, πολλοῦ, ἐσκεπτόμην κ' ἐγὼ διὰ σὲ τὰ ἴδια.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Λοιπὸν ἔχεις ὄρεξιν νὰ ταξειδεύσῃς, νὰ ἰδῇς τὸν κόσμον; Θέλεις λοιπὸν νὰ μᾶς ἀφήσῃς; Καὶ τὰ μέσα; Ποῦ εἶναι;

ΣΕΒΗΡΟΣ, πρὸς τὸν Ἰουλιανόν.

Ἂς ὑπάγῃ ὅπου τὸν ἑλκύει ἡ ἐπιθυμία του. Τὰ

λοιπὰ εἶναι ἰδικός σου λογαριασμός. Ὅσα θέλει!... καὶ δὲν ἐννοῶ νὰ στερηθῇ τίποτε.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ, πρὸς τὸν ΣΕΒΗΡΟΝ

Οὔτε ἐξευτελισμοὺς διασπείρω, οὔτε ἐλεημοσύνας δέχομαι. (*Σιωπή.*) Ἀλλά, ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ θὰ γείνῃ τὸ πρᾶγμα καὶ οἱ ἀποχωρισμοὶ εἶναι θλιβεροί, διότι ποῦ ἠξεύρει κανεὶς πότε πάλιν θὰ ἰδῇ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον . . . τὸ καλλίτερον εἶναι (*πρὸς τὸν Ἰουλιανὸν*) νὰ σὲ ἐναγκαλισθῶ ἀπὸ τώρα, καὶ νὰ τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις . . . Καὶ συγχώρησε τὸν ἐγωϊσμόν μου. (*Μετὰ πολλῆς συγκινήσεως.*)

ΣΕΒΗΡΟΣ, κατ' ἰδίαν.

Πῶς κυττάζουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

ΘΕΟΔΩΡΑ, κατ' ἰδίαν.

Τί ψυχὴ ὡραία!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἰουλιανέ, τί στέκεις; Αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖος ἀποχαιρετισμός.

(Διευθύνεται πρὸς τὸν ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας. Ὁ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ τὸν ἐναγκαλίζεται καὶ περιπτύσσονται ἀλλήλους περιπαθῶς).

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ὄχι. Δὲν εἶναι οὔτε ὁ τελευταῖος οὔτε ὁ πρῶτος. Εἶναι ὁ ἐναγκαλισμὸς δύο ἀνθρώπων ἐντίμων. Νὰ μὴ μοῦ ὁμιλήσῃς πλέον περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀλλοκότου σχεδίου σου.

ΣΕΒΗΡΟΣ

Τί; δὲν θὰ φύγῃ;

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ποτέ! Δὲν ἀλλάζω ἐγὼ κάθε στιγμὴν τὴν σκέψιν μου καὶ τὴν ἀπόφασίν μου διὰ τὰς ἰδιοτροπίας ἑνὸς νεανίσκου καὶ τὰς φανταστικοπίας ἑνὸς τρελλοῦ. Θὰ ἦτο δὲ μεγαλειτέρα μου ἡ ἐντροπή, ἐὰν ὑπέτασσα τὰς πράξεις μου εἰς τὰς ἀνοήτους κακολογίας τῆς κοινωνίας μας.

ΣΕΒΗΡΟΣ

Ἰουλιανέ!...

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἀρκεῖ! Μᾶς περιμένει τὸ γεῦμα.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Πατέρα μου, δὲν ἠμπορῶ...

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἐγὼ λέγω ὅτι θὰ ἠμπορέσῃς. Ἢ σὲ βαρύνει μήπως τὸ πατρικόν μου κῦρος;

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ὤ! Μὴ τὸ λέγῃς τοῦτο!

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Πηγαίνωμεν λοιπόν, καὶ εἶναι ὥρα. (*Πρὸς τὸν Ἐρνέστον*). Πᾶρε τὴν Θεοδώραν καὶ ὁδήγησέ την εἰς τὴν τραπεζαρίαν.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Τὴν Θεοδώραν! (*Τὴν βλέπει καὶ ὀπισθοχωρεῖ*).

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὁ Ἐρνέστος!

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Μάλιστα, καθὼς πάντοτε. (*Μετά τινα δισταγμὸν πλησιάζει ὁ Ἐρνέστος καὶ προσφέρει τὸν βραχίονα εἰς τὴν Θεοδώραν, ἡ ὁποία στηρίζεται ἐπ' αὐτοῦ. Ἀμφότεροι ταραγμένοι, συγκινημένοι, δὲν στρέφουν πρὸς ἀλλήλους τὸ βλέμμα. Ἐξακολουθεῖ ὁ Ἰουλιανὸς πρὸς τὸν Πεπῖτον*). Ἔλα καὶ σύ, κύριε, πᾶρε τὴν μητέρα σου. (*Δίδει ὁ Πεπῖτος τὸν βραχίονα εἰς τὴν μητέρα του*). Κ' ἐγὼ μὲ τὸν καλόν μου ἀδελφόν. Ἰδού,—οἰκογενειακῶς, —καὶ ἡ χαρά ἂς ξεχειλίσῃ, μὲ τὰ ποτήρια εἰς τὸ χέρι! Κακολογεῖ κανείς; Ἀδιάφορον! Ἂς λέγῃ ὁ κόσμος καὶ ἂς φωνάζῃ ὅ,τι ἀγαπᾷ, ἕνα παρὰν δὲν δίδω! Ἤθελα νὰ κατοικῶ εἰς παλάτι κρυστάλλινον καὶ νὰ βλέπουν, μέσα ἀπὸ τοὺς διαφανεῖς του τοίχους, τὸν Ἐρνέστον καὶ τὴν Θεοδώραν αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται περὶ ἡμῶν, διὰ νὰ ἐννοήσουν πόσον μὲ μέλει διὰ τὰς συκοραντίας καὶ τὰς κακίας των! (*Εἰσέρχεται ὑπηρέτης ἐν στολῇ*). Τὸ γεῦμα!

ΥΠΗΡΕΤΗΣ

Εἶναι ἕτοιμον.

(Ἀνοίγεται ἡ θύρα τῆς τραπεζαρίας καὶ φαίνεται ἡ τράπεζα, τὰ καθίσματα, ὁ λύχνος κρεμάμενος ἐκ τῆς ὀροφῆς ἄνωθεν τῆς τραπέζης. Τὰ πάντα πολυτελῆ.)

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἂς κυττάξωμεν ἡμεῖς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀφοῦ εὑρίσκονται ἄλλοι νὰ μᾶς φροντίζουν τὰ πρὸς θάνατον. Ὁρίστε. (*Προσκαλῶν τοὺς ἄλλους νὰ προπορευθῶσι.*)

ΘΕΟΔΩΡΑ

Μερσέδη...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Θεοδώρα...

ΘΕΟΔΩΡΑ

Περάσετε.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Σεῖς πρῶτοι.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὄχι. Παρακαλῶ, Μερσέδη.

(Ἡ ΜΕΡΣΕΔΗ καὶ ὁ ΠΕΠΙΤΟΣ διευθύνονται βραδέως πρὸς τὸ ἐστιατόριον. Ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ καὶ ὁ ΕΡΝΕΣΤΟΣ μένουν ἀκίνητοι καὶ ὡς βυθισμένοι εἰς σκέψεις. Ὁ ΕΡΝΕΣΤΟΣ προσηλόνει ἐπ' αὐτῆς τὸ βλέμμα.)

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ κατ' ἰδίαν

Αὐτὸς τὴν κυττάζει καὶ ἐκείνη κλαίει. (*Ἀκολουθοῦν βραδέως τὴν Μερσέδην ὁ Ἐρνέστος καὶ ἡ Θεοδώρα, αὕτη κλονιζομένη καὶ μόλις κρατοῦσα τὰ δάκρυα.*) Ὁμιλοῦν κρυφά; (*πρὸς τὸν Σεβῆρον.*)

ΣΕΒΗΡΟΣ

Δὲν ἠξεύρω, ἀλλὰ τὸ ὑποθέτω.

(Ὁ ΕΡΝΕΣΤΟΣ καὶ ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ ἵστανται πρὸς στιγμὴν καὶ στρέφουν πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ πρόσωπον.)

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Διατί ἔστρεψαν τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἐδῶ καὶ οἱ δύο; Διατί;

ΣΕΒΗΡΟΣ

Ἀρχίζεις νὰ ἔρχεσαι εἰς τὰ λογικά σου.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἀρχίζω νὰ χάνω τὰ λογικά μου! Ἀ! ἡ συκοραντία ἠξεύρει νὰ σημαδεύῃ: ἴσα εἰς τὴν καρδίαν!

(Ὁ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ καὶ ὁ ΣΕΒΗΡΟΣ ἀκολουθοῦν τοὺς λοιποὺς εἰς τὸ ἐστιατόριον.)

[Ἕπεται συνέχεια]

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ Η ΛΕΞΙΣ GREC

Ὁ κ. Ἰωάννης Φινό, διευθυντὴς τῆς παρισινῆς Revue des Revues, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς *Ἑστίας* τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν:

Παρίσιοι, 29 Ἀπριλίου 1893.

Φίλε κύριε συνάδελφε,

Εἰς τὸ τελευταῖόν μας τεῦχος ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον «Tribune de la Revue des Revues» δημοσιεύομεν ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ὅτι θὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Μόλις ἐμφανισθέν, προὐκάλεσεν ἐν τῷ παρισινῷ τύπῳ πληθὺν γνωμῶν παρὰ τῶν ἐξοχωτέρων μας λογίων, οἵτινες ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐκφράζουν ἰδέας πολλῆς προσοχῆς ἀξίας. Σᾶς στέλλομεν διὰ τοῦ αὐτοῦ ταχυδρομείου καὶ ἓν ἄρθρον τοῦ Φραγκίσκου Σαρσαί, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ σας δώσῃ ἀφορμὴν νὰ γράψετε καὶ σεῖς κανὲν ἄρθρον. Ἂν συμφωνῆτε μὲ τὴν γνώμην αὐτήν, λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ μας στείλετε τὸ φυλλάδιον τοῦ λαμπροῦ σας περιοδικοῦ, ἐν ᾧ θὰ δημοσιευθῇ τὸ ἄρθρον, τὸ ὁποῖον θὰ πραγματεύεται τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον. Θὰ το στείλωμεν εἰς τὸν κ. Σαρσαὶ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους συγγραφεῖς.

Ἐλπίζομεν ὅτι, ἀνακινουμένου σήμερον τοῦ ζητήματος τούτου, θὰ μας βοηθήσετε νὰ ἐξαλείψωμεν ἐκ τῆς γλώσσης μας λέξιν προσβάλλουσαν τὴν ἐθνικήν σας φιλοτιμίαν, χάριν τοῦ ὁποίου θὰ κάμωμεν μεγάλον ἀγῶνα εἰς τὴν Revue des Revues.

Δέξασθε, φίλε κύριε συνάδελφε, τὴν ἔκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου.

JEAN FINOT

Τὸ ἄρθρον τοῦ Σαρσαί, περὶ τῆς λέξεως Grec, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μετὰ τόσον εὐγενοῦς σπουδῆς ἐφιστᾷ τὴν προσοχήν μας ὁ Γάλλος συνάδελφος, ἐγράφη ἐν τῇ ἐφημερίδι *Γαλλίᾳ* τῆς 29 Ἀπριλίου καὶ εἶνε ἀπάντησις εἰς ἐπιστολήν τινα τοῦ κ. Λ. Κλαμαδᾶ, νεαροῦ ἕλληνος φοιτητοῦ τῆς Νομικῆς ἐν Παρισίοις, ἐπιστολὴν διαμαρτυρήσεως, πλήρη εὐφυΐας καὶ ἄλγους πατριωτικοῦ, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Revue des Revues. Ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ τούτου προεκλήθη ἡ ἐπ' αὐτῆς γνώμη τοῦ πολυγραφωτάτου καὶ αὐθεντικωτάτου τῶν συγχρόνων Γάλλων χρονογράφων καὶ κριτικῶν, δυναμένου ὡς ἐκ τῆς δημοτικότητός του νὰσκήσῃ πολλὴν ἐπιρροὴν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἄρσεως τῆς ἀτιμωτικῆς σημασίας εἰς ἣν περιέπεσεν ἡ λέξις Grec καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῆς δι' ἄλλης, μὴ προσβαλλούσης ἔθνος φίλον καὶ ὄχι ἄξιον τῆς ὕβρεως. Δέχεται τὴν πρόσκλησιν ὁ εὐγενὴς γαλάτης καὶ συνηγορεῖ ἐκθύμως ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης, ὡς ἔπραξε καὶ ἄλλοτε, ὅτε ἐν τῷ γαλλικῷ τύπῳ ἀνεκινήθη τὸ ἴδιον ζήτημα. Καὶ ἀνεκινήθη πολλάκις μέχρι τοῦδε. Ἕκαστος τῶν ἐν Παρισίοις ἑλλήνων σπουδαστῶν συναισθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ γράψῃ μίαν κἂν ἐπιστολὴν διαμαρτυρήσεως ἢ νὰ προσκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν ἕνα κἂν δημοσιογράφον, μεταχειρισθέντα τὴν λέξιν grec μὲ τὴν σημασίαν τοῦ κλέπτοντος εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον. Διὰ τοῦτο τὰ γραφέντα ἐν τῷ γαλλικῷ τύπῳ περὶ τῆς λέξεως εἶνε πολλά, ἔναυλοι δ' ἔτι παραμένουν εἰς τὰ ὦτα τῶν εὐγνωμονούντων Ἑλλήνων αἱ θερμαὶ λέξεις διὰ τῶν ὁποίων πρό τινων ἐτῶν ὁ κ. Κλαρετὶ ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικήματος τῶν συμπολιτῶν του. Ταῦτα ὑπενθυμίζων πρὸς τὸν κ. Κλαμαδᾶν ὁ Σαρσαί, λέγει ὅτι οἱ ἀγῶνες τῶν γάλλων λογίων προηγήθησαν τῶν παραπόνων του καὶ ὅτι ὑπάρχει ἤδη μέγας ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε μεταχειρίζονται ἐν τῷ τύπῳ τὴν λέξιν grec ἐν τοιαύτῃ συνεκδοχῇ καὶ οἱ ὁποῖοι παρεδέχθησαν ἀντ' αὐτῆς τὴν λέξιν philosophe ἐκ τῆς διαλέκτου τῶν λωποδυτῶν. «Θὰ μας ἦτο ἴσως εὐκολώτερον, παρατηρεῖ ὁ Σαρσαί, νὰ παραδεχθῶμεν τὸν ὅρον tricheur, τὸν ὁποῖον μᾶς παρέχει ἡ κλασικὴ γλῶσσα. Ἀλλ' οὐδέποτε θὰ ἐδυνάμεθα νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς τὸ κοινὸν τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ταύτην λέξιν ἐπιστροφήν. Πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς λέξεως grec, εἰσελθούσης ἤδη εἰς τὴν λαλουμένην, ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ λέξις νεωτέρα, ζῶσα. Ἡ ἐκλογὴ τῆς λέξεως philosophe μοῦ φαίνεται διὰ τοῦτο ἐπιτυχής· ὑπάρχει τι τὸ ἐκτάκτως ζωηρὸν καὶ δηκτικὸν ἐν τῇ ἀντιθέσει τῆς νέας σημασίας, τὴν ὁποίαν προσέδωκεν εἰς τὴν λέξιν ἡ διάλεκτος τῶν χαρτοπαικτῶν, πρὸς τὴν παλαιάν, τὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τοῦ σεβαστοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας. Ἐπιμένω λοιπὸν εἰς τὴν λέξιν philosophe καὶ παρακαλῶ ὅλους μου τοὺς ἀναγνώστας νὰ κάμνουν ὅπως ἡμεῖς. Ἐὰν ἐξορίσουν ἐκ τῆς κοινῆς ὁμιλίας τὴν λέξιν grec δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ περιπέσῃ αὕτη εἰς ἀχρηστίαν, θὰ εὐχαριστήσωμεν δὲ οὕτω λαόν, ὁ ὁποῖος ἀνέκαθεν ἐξεδήλωσε κάποιαν ἀνησυχίαν, βλέπων ὅτι τόνομά του προσέλαβε παρ' ἡμῖν σημασίαν ὑβριστικήν».

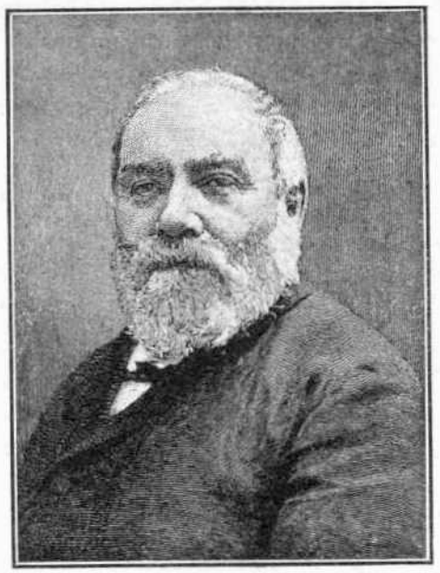

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΣΑΡΣΑΙ

Ἄλλοτε πρὸς Ἕλληνα παραπονεθέντα ὁμοίως, ὁ Σαρσαὶ προσεπάθησε νὰποδείξῃ ἐτυμολογικῶς ὅτι ἡ μετάπτωσις τῆς σημασίας τῆς λέξεως grec δὲν εἶχε καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῶν ἑλλήνων, οὐδ' ἀπετέλει τὸν ἐλάχιστον κατ' αὐτοῦ ὑπαινιγμόν. Εἰς τὰς *Σοφὰς Γυναῖκας* τοῦ Μολιέρου, ὅταν αἱ κυρίαι αὗται μανθάνουν ὅτι ὁ Βάδιος ἠξεύρει ἑλληνικά,

« Ma soeur, il sait du grec! »

ἀνακράζει ἡ Ἀρμάνδη μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἐξ ἔρωτος πρὸς τὰ ἑλληνικά, ἀσπάζονται καὶ αἱ δύο τὸν

γηραιὸν σοφόν. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμάνθαναν καλὰ τὰ λατινικά, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡ κοινὴ γλῶσσα τῶν λογίων· ἀλλὰ μόνον οἱ σοφοὶ ἐμάνθαναν ἑλληνικά. Τὸ νὰ ἠξεύρῃ τις ἑλληνικὰ ἦτο ἀπόδειξις ὑπερόχου σοφίας. Ἔλεγον δὲ τότε κοινῶς: Ἀρκεῖ τὰ αὐτά, εἶνε ἑλληνικὰ (c'est du grec), ὡς ἂν ἔλεγον: «μὴν ἀνακατεύεσαι σὲ πράγματα ποῦ δὲν τὰ καταλαμβάνεις». Ἀπὸ τούτου μικρὸν ἀπέχει βεβαίως τὸ νὰ εἴπῃ τις ὅτι εἶνε ἕλλην, grec, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὰ ἐννοεῖ ὅλα καὶ καλά. Εἰς τὰς Folies Amoureuses, ὁ Regnard θέτει εἰς τὸ στόμα ἑνὸς τῶν ἡρώων του τὰ ἑξῆς:

Nous sommes un peu grecs sur ces matières-là
Qui pourra m'attraper, bien habile sera.

Εἰς δὲ τοὺς *Γάμους τοῦ Φιγάρου*, ἐν τῇ περιρήμῳ σκηνῇ, καθ' ἣν ὁ Φίγαρος κατηγορεῖ πρὸ τοῦ κόμητος τὸν ἰατρόν, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ νυμφευθῇ τὴν Μαρκελίνην, ἀπαντᾶται ἡ φράσις:

«Qu'il s'avise de parler latin, j'y suis grec et je l'extermine».

Ὁ Λεσὰζ καὶ ὁ Βολταῖρος, οἱ κάλλιον γράψαντες τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ γνωρίζοντες ὅλους αὐτῆς τοὺς ἰδιωτισμούς, μετεχειρίσθησαν πολλάκις ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην τὴν λέξιν grec, ὅπως μεταχειριζόμεθα ἡμεῖς σήμερον τὴν λέξιν *μάνα*. «Ma marraine, λέγει που ὁ Ζίλ-Βλάς, qui etait grecque sur ce chapitre-la...» Ἡ συγχέτισις τώρα εἶνε εὐκολωτάτη. Ἀφ' οὗ κάθε ἐπιτήδειος εἰς ἓν πρᾶγμα ὅ,τι δήποτε εἶνε grec, ἄρα καὶ ὁ ἔχων τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ προσελκύῃ πρὸς αὐτὸν λαθροχειρικῶς τὴν τύχην εἰς τὰ χαρτία, εἶνε καὶ αὐτὸς grec.

Καὶ δὲν εἶνε μὲν γνωστὸν ἀκριβῶς πότε ἡ σημασία τῆς λέξεως εἰδικεύθη ὥστε νὰ σημαίνῃ ἀποκλειστικῶς τὸν δόλιον χαρτοπαίκτην, ἀλλ' ἐκ τῆς φιλολογικῆς αὐτῆς ἀναλύσεως φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς τὸ grec, συνώνυμον πρὸς τὰ ἐπίθετα excellent, superieur, éminent, μακρὰν τοῦ νὰ σημαίνῃ ψόγον ἢ ὕβριν, ἐσήμαινεν ἀπεναντίας ἔπαινον. Ὅλως δὲ ἀνεξαρτήτως πρὸς τὰς ἀρετὰς ἢ τὰ ἐλαττώματα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ἐν τῇ συνήθει τριβῇ τῶν γλωσσῶν καὶ τῇ ἐξελίξει τῶν λέξεων, μετέπεσεν ἡ σημασία της εἰς ὑβριστικήν.

Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη, φρονεῖ δικαίως ὁ Σαρσαί, οὔτε τὸν κ. Κλαμαδὲν οὔτε τοὺς συμπατριώτας του εἶνε ἀρκετὴ νὰ ἱκανοποιήσῃ. Διὰ τοῦτο εἶνε προτιμότερον νὰ λείψῃ τὸ ἄτοπον ἅπαξ διὰ παντός, διὰ συνετῆς ἐκ μέρους τῶν Γάλλων ὑποχωρήσεως. Εἶνε πάντοτε κακὸν πρᾶγμα νὰ μεταχειρίζεταί τις τὸ ὄνομα ὁλοκλήρου ἔθνους, διὰ νὰ ἐκφράσῃ ἰδιότητα ἄτιμον ἢ γελοίαν, ὅπως τὸ κάμνουν οἱ Γάλλοι συχνά. Ἄλλοτε, ὅταν τὰ ἔθνη ἔζων χωρισμένα καὶ ἄγνωστα πρὸς ἄλληλα, τὸ τοιοῦτον ἴσως ἐπετρέπετο· ἀλλὰ σήμερον ὅτε ὁ ἀτμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐσυντόμευσαν τὰς ἀποστάσεις καὶ οἱ λαοὶ ζῶσιν ἐν διηνεκεῖ συγχρωτισμῷ, τοιοῦτο εἶδος συνδιαλέξεως ἐνώπιον ξένων εἶνε αὐτόχρημα ἀδικαιολόγητον καὶ διαψεύδει τὴν περὶ εὐγενείας καὶ φιλοξενίας φήμην τῶν γάλλων.

«Ἂς ἐξαλείψωμεν λοιπὸν τὴν λέξιν grec ἐκ τῆς γλώσσης μας,—ἐπιλέγει ὁ Σαρσαί χαριέστατα,—καὶ ἂς ἀντικαταστήσωμεν αὐτὴν διὰ τοῦ philosophe, τὸ ὁποῖον δὲν προσβάλλει κανένα. Διότι οἱ φιλόσοφοι, ἐννοῶ τοὺς ἀληθεῖς φίλους τῆς σοφίας, εἶνε φύσει ἀνεκτικοὶ ἄνθρωποι. Ἔπειτα εἶνε τόσον ὀλίγοι, ὥστε πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς ἀληθῶς πολλὴν ἀτυχίαν εἰς τὸ παιγνίδιον διὰ νὰ ἐμπέσῃ εἰς κανένα ἀπ' αὐτούς.»

Ἡ γνώμη αὕτη ἀνδρὸς διαπρεποῦς ὡς ὁ Σαρσαί, τὴν ὁποίαν συμμερίζονται καὶ πολλοὶ ἰσότιμοί του ἐν Γαλλίᾳ, κολακεύει τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἑλλήνων καὶ ἱκανοποιεῖ αὐτοὺς ἐντελῶς. Ὁ λαός, ὁμιλῶν τὴν γλῶσσαν ἀσυνειδήτως, δὲν ὑπέχει τὴν εὐθύνην τῶν λεγομένων του, οὐδ' ὅταν ἀκόμη ἐκ προλήψεων ἀδικαιολογήτων περὶ φυλῆς τινος, τονίζῃ ἰδιαιτέρως τὄνομά της καὶ ὀλίγον τι χαιρεκάκως, ὡς μᾶς ἔτυχε πολλάκις νὰ κούσωμεν. Διότι, μεθ' ὅλας τὰς φιλολογικὰς ἐπεξηγήσεις τοῦ Σαρσαί, δὲν εἰμποροῦμεν νὰ πεισθῶμεν ὅτι εἰς τὴν ὑβριστικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως grec δὲν συνέτειναν διόλου αἱ ἀσυνείδητοι περὶ τῆς χώρας μας διηγήσεις, τὰς ὁποίας χάπτει ὁ λαὸς ἀβασανίστως, ὡς καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἄθλοι νεωτέρων ἑλλήνων τυχοδιωκτῶν—καὶ ποῖος τόπος δὲν ἔχει τυχοδιώκτας; — οἱ ὁποῖοι δὲν περιεποίησαν μεγάλην εἰς τὸ ἐθνικόν των ὄνομα τιμήν. Ἀλλ' ὅταν οἱ ἀνεπτυγμένοι ἄνδρες τῆς Γαλλίας, οἱ μετὰ συνειδήσεως ὁμιλοῦντες καὶ γράφοντες τὴν γλῶσσάν των καὶ ἱκανοὶ νὰ κρίνουν μεταξὺ δικαίου καὶ ἀδίκου, διαμαρτύρωνται μετὰ τόσης δυνάμεως κατὰ τῆς τοιαύτης χρήσεως τοῦ grec, πᾶς Ἕλλην ἀνεπτυγμένος καὶ συνετός, ὀφείλει νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ἱκανοποιημένον.

Δὲν εἴμεθα ἐκ τῶν φρονούντων ὅτι δι' οἱαςδήποτε σταυροφορίας εἶνε δυνατὸν νὰ περιέλθῃ ἀμέσως εἰς ἀχρηστίαν ἡ λέξις καὶ νὰ παύσῃ τὸ ἐθνικόν μας ὄνομα ἔχον ἀτιμωτικὴν σημασίαν ἐν τῇ συνειδήσει καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Συγγνώμην, ἀλλὰ θεωροῦμεν τὸ δυστύχημά μας δυςεπανόρθωτον. Ἡ γλωσσολογία ἀποδεικνύει ὅτι διὰ διαταγμάτων καὶ ἐξορκισμῶν δὲν μεταβάλλουν τὴν σημασίαν των αἱ λέξεις, οὔτε χάνονται εὐθὺς δι' ἐξορίας ἐκ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀπὸ τὸ στόμα ὁλοκλήρου λαοῦ. Ἡ πρὸς τοῦτο προσπάθεια τῶν γάλλων λογίων, ἡ κινοῦσα ἀμέριστον τὴν εὐγνωμοσύνην μας, εἶνε μὲν εὐγενὴς καὶ ἀξιέπαινος ἀλλὰ ματαία,—τοὐλάχιστον διὰ πολύν, πολὺν ἀκόμη καιρόν. Καὶ ἐκ τοῦ γραπτοῦ, τοῦ εὐγενοῦς λόγου, ἂν ἐκλείψῃ ἐντελῶς ἡ λέξις grec, δὲν θὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ ἀπώτατον μέλλον γάλλος ἐκ τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐρίζων πρὸς ἕλληνα νὰ μὴ εἰμπορῇ νά του εἴπῃ: «Τὸ ἐθνικόν σου ὄνομα σημαίνει εἰς τὴν γλῶσσάν μας κλέπτης. Οἱ λόγιοί μας προσπαθοῦν νὰ το καταργήσουν· ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχουν ἄδικον». Κατὰ τοῦ ῥιζωμένου βαθέως ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει, τί ἰσχύει ὁ γραπτὸς λόγος ἢ ὁ Σαρσαὶ καὶ ὁ Κλαρετί, διαμαρτυρόμενοι: Τίποτε, ἐκτὸς μιᾶς ἁπλῆς, τυπικῆς ἱκανοποιήσεως πρὸς τοὺς Ἕλληνας, τῶν ὁποίων δικαίως πληγόνεται ἡ καρδία, ὅταν ἀκούουν λαόν, τὸν ὁποῖον ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀγαποῦν, νὰ τους ἐμπτύῃ κατὰ πρόσωπον ὡς ὕβριν

ἐσχάτην τὸ ὑπερήφανον καὶ ἔνδοξον ἐθνικόν των ὄνομα.

Ὤ, ναί, θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς ἕως οὗ ἐκλείψῃ ὅπως ἐπῆλθε φυσικῶς τὸ τερατῶδες ἄτοπον. Παρὰ τὰ τόσα δυςτυχήματα τῆς ἡμετέρας πατρίδος τῇ ἐπερυλάσσετο ὑπὸ τῆς μοίρας καὶ τοῦτο· φθίνοντος τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος νὰ ὑπάρχῃ ἐν Εὐρώπῃ λαὸς μέγας, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἔχῃ παρὰ τὄνομα τῶν τέκνων της διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἀτιμώτερον τῶν κλεπτῶν—καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς νὰ εἶνε ὁ φίλος καὶ ἀγαπημένος λαὸς τῶν Γάλλων! Εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἀτυχήματος τούτου πικρίαν ἐνσταλάζει μὲν παρηγορίαν πολλήν, ὁ εὐγενὴς τῶν Γάλλων λογίων ἀγών,—καὶ εὐχόμεθα διὰ τοῦτο νὰ ἐξακολουθήσῃ,—ἀλλὰ τὴν παρηγορίαν ταύτην συγκιρνᾷ ἀκόμη δι' ἡμᾶς ἡ ἰδέα ὅτι ὁ ἀγὼν αὐτὸς εἶνε ἄγονος, τάσιν μόνον ἀγαθὴν καὶ πρόθεσιν ἱκανοποιήσεως μαρτυρῶν, ἀλλ' οὐδέποτε, ἂν μὴ εἰς μέλλον ἀπώτατον, προωρισμένος νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ σκοπούμενον τέρμα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου,

Θέλεις καὶ καλὰ νὰ γνωρίσῃς ποῦ καὶ πότε τὸ εἶπεν ὁ Ρενὰν «ὅτι εἶνε ἀκόμη ἐνωρίς». Καλὰ καλὰ κ' ἐγὼ δὲν ξέρω ποῦ τὸ εἶπεν· ἀλλὰ προτοῦ γραφῇ στὸ τέλος τῶν Ε ἰ δ ώ λ ω ν ὁ λόγος, τὸν εἶδα γραμμένο στὸ τελευταῖο ἐπιστημονικὸ βιβλίο τοῦ κ. Ψυχάρη «Etudes de Philologie Néo-grecque». *Τὸ βιβλίο ἀρχίζει μὲ πολυσέλιδο πρόλογο, γαλλικὰ γραμμένον ἀπὸ τὸν κ. Ψυχάρη. Ἐσὺ ποῦ δὲ μοιάζεις τοὺς ἄλλους καὶ δὲ βαρύνεσαι νὰ τὰ διαβάζῃς αὐτὰ μὲ προσοχὴ χωρὶς νὰ μασσᾶς καὶ νὰ ξαναμασσᾶς τὸ περίφημο ἐπιχείρημα μερικῶν ἀπὸ τοὺς σημερινούς μας λογιωτάτους «ὅτι αὐτὰ δὲν ἔχουν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα!», —πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ τὸ παραγγείλῃς καὶ τὸ βιβλίο αὐτό· ὁ σοφὸς πρόλογος θὰ σοῦ προξενήσῃ βέβαια πολλὴν εὐχαρίστησῃ· ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ σοῦ μάθῃ, πάντα θὰ σοῦ μάθῃ κἄτι τι ποῦ δὲν τὸ ἤξερες προτήτερα—καὶ τί χαρὰ μεγαλείτερη ἀπὸ τὸ νὰ μαθαίνῃς,—θὰ σοῦ δείξῃ πάλι ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸν ποιητὴ ποῦ εἶνε κρυμμένος μέσα στὸ γλωσσολόγο, καὶ πάλι θὰ νοιώσῃς μιὰ καρδιὰ λαχταριστὴ νὰ χτυπᾷ ἐκεῖ ποῦ δὲν περίμενες ἄλλο παρὰ βαρειὰν ἐπίδειξη σοφίας· χάρισμα ποῦ δὲν τὸ σπέρνει πολὺ συχνὰ στοὺς σοφοὺς ἡ Μοῖρα· κι ἀκόμα θὰ νοιώσῃς ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ τὸν πολεμιστὴ ποῦ στέκεται πάντα ἔφ' ὅ π λ ο υ λ ό γ χ ῃ ἕτοιμος νὰ ριχτῇ τοῦ ἐχθροῦ· πρᾶγμα ποῦ βέβαια θὰ σ' ἐνθουσιάσῃ, σὰ Ρωμιὸς ποῦ εἶσαι· δηλονότι ἄνθρωπος ποῦ τρελλαίνεσαι γιὰ πόλεμο· γιὰ τὸν πόλεμο τῆς πένας, νἄχουμε καὶ τὸν νοῦ μας. Κ' ἐπειδὴ δὲν ἔχεις ὑπομονή, σοῦ μεταφράζω ἀπάνου κάτου τὸ μέρος ἀπὸ τὸν πρόλογο ποῦ μπορεῖ νὰ σὲ φωτίσῃ:*

«Ἂν τώρα ἡ καθαρεύουσα μὲ πεῖσμα στέκει κ' ἐναντιώνεται στὸ πανάρχαιο ξετύλιγμα τῆς γλώσσας καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἀκόμα καθαρεύουσα, νὰ ποιὰ εἶνε ἡ ἀφορμή: Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔφτασεν ἀπὸ πολὺ καιρὸ στὴν κατάσταση ποῦ τὴ βλέπουμε τώρα. Ἂν εἶχε (ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, δηλ. ἡ δημοτική) στὴ ῥάχη της πολλὲς ἑκατοντάδες χρόνια, ἡ καθαρολογία, σκέτα νέτα, θὰ ἤτανε κἄτι τι ἀδύνατο. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς ἀφότου χωρίστηκεν ἡ μιὰ κατάσταση τῆς γλώσσας ἀπὸ τὴν ἄλλη· κι ἀκόμα δὲ μπόρεσαν νὰ ξεχάσουν τὴν ἀρχαία γραμματική, γιατί, χρονολογικῶς, εἶνε πολὺ κοντὰ στὴ νέα. Μάλιστα ἐδῶ καὶ τέσσερους αἰῶνες βλέπουμε στὰ βιβλία τύπους ἀρχαίους ἀνάμεσα σὲ τύπους νέους· μόνο πῶς εἶνε περισσότερ' οἱ νέοι. Κάποιοι θέλησαν νὰ εἰποῦν, τὸ 1888, (νομίζω εἶνε ἡ χρονιὰ ποῦ βγῆκε τὸ Τ α ξ ί δ ι τοῦ κ. Ψυχάρη) πῶς τὸ κακὸ ἔγινε ποῦ ἔγινε· πῶς ἡ καθαρεύουσα κέρδισεν ὁριστικὰ τὸ ζήτημα στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνος, πῶς δὲν εἶνε πλέον καιρὸς ν' ἀντιπράξουμε, καὶ πῶς ἤρθαμε πολὺ ἀργά! Ἐξ ἐναντίας ὁ Ρενάν, μιὰ μέρα, πολὺ στοχαστικώτερα, εἶπε πῶς ἤρθαμε π ο λ ὺ ν ω ρ ί ς. Τὰ πνεύματα δὲν ὡρίμασαν ἀκόμα. Οἱ Ἕλληνες ἀνάγκη νὰ περιμείνουν ἀκόμα ὅσο νὰ καταλάβουν ποιὰ εἶνε ἡ ἐθνική τους γλῶσσα».

Ο ΦΙΛΟΣ ΣΟΥ.

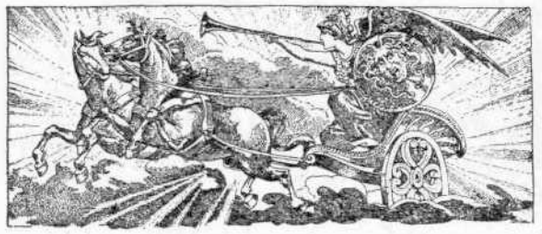

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Σπανίως αἱ Ἀθῆναι ἐτίμησαν τὴν σκηνικὴν Τέχνην, ὅσον ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Σάρας Βερνάρ. Ἤρκει μόνον νὰ ἔβλεπέ τις τὸ Δημοτικὸν Θέατρον κατὰ τὰς τέσσαρας ἀλησμονήτους αὐτῆς παραστάσεις, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τούτου ἀμέσως. Ὁποία σπουδή, ὁποία συρροή, ὁποῖος ἐνθουσιασμός. Τὰ εἰσιτήρια ὑπερετιμῶντο, ἐξηντλοῦντο, μετεπωλοῦντο. Ὁ καλλίτερος κόσμος ἐλάμβανε θέσιν εἰς τὸ ὑπερῶον, πληρόνων αὐτὴν δέκα καὶ δεκαπέντε δραχμάς. Τὰ θεωρεῖα κατάμεστα, μέχρις ἀσφυξίας· ἡ πλατεῖα γεμάτη· τὸ ὅλον θέαμα λαμπρόν, ὁποῖον οὐδέποτε μέχρι τοῦδε παρουσίασε τὸ θέατρόν μας. Εἰς τὸ τέλος ἑκάστης πράξεως καὶ ἑκάστης παραστάσεως, παταγώδη χειροκροτήματα ἐκάλουν τὴν ἔξοχον καλλιτέχνιδα ἐπὶ τῆς σκηνῆς πεντάκις καὶ δεκάκις. Καὶ ὅτι ἤξιζε καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς χρηματικὴν θυσίαν καὶ τὸν ἀγῶνα πρὸς εὕρεσιν θέσεως καὶ τὴν ἔκρηξιν τοῦ τόσου ἐνθουσιασμοῦ, δὲν ὑπάρχει δευτέρα γνώμη. Ἡ Σάρα Βερνὰρ παρέσχεν εἰς τοὺς ἀγεύστους καὶ ἀσυνειθίστους ἀθηναίους καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν, οἵας οὐδέποτε ἠξιώθησαν μέχρι τοῦδε, προπάντων ὅσοι δὲν ἠτύχησαν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ λεπτὸς Κοκλὲν δὲν εἶχε τότε ἐννοηθῇ· καὶ αὐτὴ δὲ τοῦ μεγάλου Ρόσση ἡ δόξα ἐλησμονήθη πρὸ τοῦ ταλάντου τῆς ἐξόχου γυναικός. Οἱ παλαιότεροι μόνον ἐνεθυμοῦντο τὴν Ριστόρη ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς καθυπέταξεν ἡ νωπή, ἡ ἀμίμητος Τέχνη τῆς Σάρας, τῆς ὁποίας ἐπὶ πολύ, ὡς γλυκέος ὀνείρου, θὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀνάμνησιν.

✣

Ἀλλὰ καὶ ἡ Σάρα Βερνάρ, φεύγουσα σήμερον ἀποκομίζει γλυκείας ἐντυπώσεις. Εἰς τὴν πόλιν μας εὗρεν ἄνοιξιν θελκτικήν, νύκτας σεληνοφωτίστους, Ἀκρόπολιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐρρέμβασε καὶ τὸν τάφον τοῦ συζύγου της, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσηυχήθη. Ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἐνθουσιώδους· εἶχε πρὸ αὐτῆς ἀκροατήριον πυκνόν, συνέχον καὶ τὴν ἀναπνοήν του διὰ νὰ μὴ τοῦ φύγῃ μία της λέξις, ἡ δὲ θερμότης μετὰ τῆς ὁποίας τὸ ἠχαρίστει ὅταν τὴν ἐχειροκρότει εἰς τὸ τέλος καὶ τὴν ἐζητωκραύγαζεν, ἐμαρτύρουν πόσον βαθέως εἰσέδυαν εἰς τὴν ψυχήν της αἱ αὐθόρμητοι ἐκεῖναι καὶ εἰλικρινεῖς ἐκδηλώσεις. Τῆς ἔρριψαν ἄνθη καὶ περιστεράς· ἐκ τούτων δ' ἐδυνήθη νὰ ποστελέσῃ τὸ ὡραιότερον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ συζύγου της ἀνάθημα, τὴν αἰσθητοποίησιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ θαυμασμοῦ, τὸν ὁποῖον

Η ΣΑΡΑ ΒΕΡΝΑΡ
εἰς τὴν «Κυρίαν μὲ τὰς Καμελίας»

διήγειρεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν συμπολιτῶν του ἡ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἀκτινοβόλος διέλευσίς της.

Τί ἄλλο ἐπερίμενεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας;

✣

Καὶ ἄλλη αὐτοκτονία ἕνεκα νόσου ἀνιάτου. Νεᾶνις εἰκοσιπενταέτις, πάσχουσα ἐξ ἐπιληψίας, ἔπεσεν ἄπελπις εἰς τὸ πηγάδιον τῆς οἰκίας της καὶ ἐπνίγη. Ὅταν τὴν ἔχασαν οἱ γονεῖς της καὶ αἱ ἀδελφαί της, ἀφ' οὗ τὴν ἐζήτησαν παντοῦ, ὑπώπτευσαν τὸ κακὸν καὶ ἔρριψαν εἰς τὸ βαθύτατον πηγάδιον τὸ τσιγκέλι μὲ τὸ ὁποῖον ἀνέσυραν τοὺς κουβάδες, διὰ νὰ ἐρευνήσουν. Μετὰ πολλὰς ματαίας ἀποπείρας, τὸ τσιγκέλι εὗρεν ἐπὶ τέλους ἀντίστασιν καὶ ἀνεσύρθη φέρον τεμάχιον φορέματος γυναικείου. Ἡ βεβαιότης τοὺς ἔκαμε τότε νὰ ῥήξωσι κραυγὰς ἀπελπισίας, αἱ ὁποῖαι συνήθροισαν τὸν κόσμον καὶ τὴν ἀστυνομίαν, ἐπὶ παρουσίᾳ δὲ ὅλων ἀνέσυραν τότε τὸ πτῶμα τῆς ἀτυχοῦς νεάνιδος νεκρᾶς καὶ καταμωλωπισμένης. Κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἔκθεσιν, ὁ θάνατος ἐπῆλθε κατὰ τὴν πτῶσιν πρὶν ἡ νεᾶνις φθάσῃ εἰς τὸ ὕδωρ, ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο εἰς βάθος δεκαπέντε μέτρων ἀπὸ τὸ χεῖλος τοῦ πηγαδίου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά.

Ὑπὸ τὸν τίτλον Sur les chemins de l'Europe ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις ὑπὸ τῆς χήρας του τὸ Ἡμερολόγιον τῶν ταξειδίων τοῦ I. Michelet, περιλαμβάνον τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Φλάνδραν, τὴν Ὁλλανδίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Λομβαρδίαν καὶ τὸ Τυρόλον. Εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ταύτας σημειώσεις, γεγραμμένας ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ, καταφαίνεται ὁ Michelet ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς συγγραφεύς, τρυφερός, αἰσθηματίας, ὀξὺς παρατηρητὴς καὶ κριτικός. Αἱ περὶ Ἰταλίας καὶ Ὁλλανδίας σελίδες, ἐν αἷς πραγματεύεται θέματα τεχνικά, θεωροῦνται ὡς αἱ ἄρισται τοῦ λαμπροῦ τούτου βιβλίου.

— Ἐξεδόθη τὸ ἀγγελθὲν ἔργον τοῦ κ. Μ. Ρενιέρη «Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι αὐτοῦ» ὡς παράρτημα τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Ἀποτελεῖται ἐκ σελίδων 114.

— Ὑπὸ τοῦ Ἐρνέστου Δωδὲ ἐξεδόθη ἱστορικὸν μυθιστόρημα, τῆς ἐποχῆς Ναπολέοντος τοῦ Α' ἐπιγραφόμενον Mademoiselle de Circé. Καὶ ὡς μυθιστόρημα καὶ ὡς ἱστορικὴ μελέτη, κρίνεται λίαν ἐνδιαφέρον.

— Μελέτη περὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ ὡς ποιητοῦ ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Ch. Renouvier. Κατὰ τὸν συγγραφέα ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ κατέχει τὴν ὑψίστην θέσιν μεταξὺ τῶν ποιητῶν τοῦ αἰῶνός του, διὰ τὴν θαυμασίαν μορφὴν δι' ἧς περιέβαλε τὰ ὑψηλότερα αἰσθήματα καὶ τὴν νέαν ποιητικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε.

— Μεταξὺ τῶν περὶ Ζολᾶ γραφέντων λαμπρὰν θέσιν θὰ καταλάβῃ ἡ περὶ αὐτοῦ μελέτη τοῦ Αὐγούστου Santour, «Τὸ ἔργον τοῦ Ζολᾶ» ἐν ᾧ κρίνεται ἡ ἐπιστημονική, ἠθικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ ἀξία τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ κύριος Βίσμαρκ καὶ ἡ κυρία Ἀδὰμ» ὁ Ἱππόλυτος Φουρνιὲ ἐδημοσίευσε περίεργον βιβλίον ἐν ᾧ ἐξαίρει τὴν ἀλήθειαν τῶν περὶ τοῦ γερμανοῦ ἀρχικαγγελαρίου κρίσεων, τὰς ὁποίας ἐξήνεγκεν ἡ διευθύντρια τῆς *Νέας Ἐπιθεωρήσεως* εἰς τὰς κατὰ καιροὺς δημοσιευθείσας ὑπ' αὐτῆς Ἐπιστολὰς περὶ τῆς Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς.

Καλλιτεχνικά.

Εἰς τὸν κ. Λούτραν ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἡ ἐκτέλεσις τῆς προσωπογραφίας τοῦ Ἀρεταίου διὰ τὴν πινακοθήκην τῶν Καθηγητῶν.

— Ὁ ζωγράφος Puvis de Chavannes ἐκθέτει ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἄρεως ἐν Παρισίοις θαυμάσιον πίνακα προωρισμένον διὰ τὸ Δημαρχεῖον καὶ παριστάνοντα τὴν Ἀποθέωσιν τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ.

— Πρό τινων ἡμερῶν μετεκομίσθη ὁ νεκρὸς τοῦ Αἰμιλίου Bayard, τοῦ διασήμου γάλλου ζωγράφου εἰς Μασσαλίαν, εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ὅπου ἐτάφη μετὰ τιμῶν.

Θεατρικά.

Ἐξ Ἀθηνῶν ἡ Σάρα Βερνὰρ μεταβαίνει εἰς Μασσαλίαν ὅπου θὰ δώσῃ σειρὰν παραστάσεων· ἐκεῖθεν εἰς Βορδὼ καὶ κατόπιν εἰς τὸ Σικάγον.

— Μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ἐπαίχθη ἐν Παρισίοις ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς κυρίας Ἰουλιέττας Ἀδὰμ ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν τὸ δρᾶμα τοῦ ἱσπανοῦ Ἐτσεγαράη *Ἡ Τρέλα ἢ Φρονιμάδα*.